

Lainattu todellisuus

Tekijän huomioita ajankohtaisteatterista

Esittävän taiteen koulutusohjelma
Opinnäytetyö
16.4.2007

Niko Taskinen

Koulutusohjelma Esittävä taide		Suuntautumisvaihtoehto Teatteri-ilmaisun ohjaaja	
Tekijä Niko Taskinen			
Työn nimi Lainattu Todellisuus – Tekijän Huomioita Ajankohtaisteatterista			
Työn laji Opinnäytetyö		Aika 16.4 2007	Sivumäärä 50 + 41 + 8
TIIVISTELMÄ			
<p>Opinnäytetyöni käsittelee ajankohtaisteatteria. Tarkoitukseni on koettaa määritellä mitä käsite ajankohtaisteatteri tarkoittaa ja löytää niitä erityispiirteitä mitkä mahdollisesti erottavat ajankohtaisteatteriksi luettavat esitykset muusta teatteritaiteesta. Päättämiskohteeni on kirjoittamani ja ohjaamani näytelmä <i>Markus – Elo Kuva</i>.</p> <p>Työni alussa puran auki seikkaperäisesti koko <i>Markus – Elo Kuvan</i> syntyprosessin. Selvitän mistä todellisista tapahtumasta näytelmän idea sai alkunsa ja miten kirjoittamisprosessi eteni. Kerron myös miten ja millaisella aikataululla näytelmä saatettiin näyttämölle ja minkälaisen vastaanoton se sai.</p> <p>Esiteltyäni päättämiskohteeni tarkastelen ylipäätään teatterin suhdetta aikaan ja ympäröivään todellisuuteen, ja koetan määrittää niitä ulkoisia tunnusmerkkejä ja erityispiirteitä mitkä erottavat ajankohtaisteatteriksi laskettavat esitykset muusta teatteritaiteesta.</p> <p>Ulkoisten tunnuspiirteitten jälkeen siirryn pohtimaan ajankohtaisteatterin tekijän motiiveja, ja esitän teoriani ajankohtaisteatterin dialektisestä luonteesta. Selvennän teoriaani purkamalla <i>Markus – Elo Kuvan</i> useassa kerroksessa näkyvää dialektista rakennetta. Tarkastelen myös ajankohtaisteatteriksi laskettavien esitysten teosrajaa, mikä on nähdäkseni poikkeuksellinen verrattuna muuhun teatteritaiteeseen.</p>			
Teos/Esitys/Produktio <i>Markus – Elo Kuva</i>			
Säilytyspaikka Taideteollisen korkeakoulun kirjasto, Aralis kirjastokeskus			
Avainsanat ajankohtaisteatteri, ajankohtaisuus, fiktio, todellisuus, dialektiikka, dialektinen teatteri, teosraja			

Degree Programme in Performing Arts		Specialisation Bachelor of Drama Instruction	
Author Niko Taskinen			
Title Borrowed Reality - Author's Observations of Current Theatre			
Tutor(s) Siri Kolu			
Type of Work Final Project	Date 16. April, 2007	Number of pages + appendices 50 + 9	
<p>My thesis examines the concept of current-theatre, namely the theatre tradition which began as a Living News Paper and which uses current topics as a material for the script. My purpose is to define the concept of current-theatre and find those particular traits which separate current theatre from other theatre traditions. My main subject of study is a play that I wrote called <i>Markus – Elo Kuva</i>.</p> <p>In the beginning I describe the work process of <i>Markus – Elo Kuva</i>. I describe those events of reality which gave the idea for the play and the writing process. I also describe how the production was made and what was the schedule of production.</p> <p>After that I will examine theatre's relation to its time and reality generally. I'll try to define those particular traits which separate current theatre from other theatre traditions. What is the difference between current theatre and theatre which is current?</p> <p>Then I discuss current theatre's motives, and I present my theory of dialectical nature of current-theatre. I clarify my theory by solving the layered dialectical construction of <i>Markus – Elo Kuva</i>. I also discuss current-theatre as a performance. Where are the borders between current theatre and a piece of art? Where does it start and when does it end?</p>			
Work / Performance / Project <i>Markus – Elo Kuva</i>			
Place of Storage Aralis Library and Information Center, Helsinki			
Keywords current theatre, current theatre, topical theatre, fiction, reality,			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	MARKUS – ELO KUVA IDEASTA ESITYKSEEN.....	3
2.1	Taustaa.....	3
2.2	Idea	7
2.3	Kirjoitusprosessi.....	9
2.4	Työryhmän kokoaminen.....	11
2.5	Harjoitukset.....	14
2.6	Markkinointi.....	15
2.7	Ensi-ilta.....	17
2.8	Ensi-illan jälkeen.....	19
3	AJANKOHTAISTEATTERI KÄSITTEENÄ.....	21
3.1	Nykydraaman ajankohtaisuus	22
3.2	Klassikoiden ajankohtaisuus	22
3.3	Mitä on ajankohtaisteatteri?	24
4	AJANKOHTAISTEATTERIN MUOTO.....	25
4.1	Vajaa fiktio.....	25
4.1.1	Loppukilpailu ja todellisuus	26
4.1.2	Markus – Elo Kuva ja todellisuus.....	27
4.1.3	EPT – 981 ja todellisuus	28
4.2	Todellisuuden muodonmuutos	30
5	AJANKOHTAISTEATTERIN MOTIIVI.....	32
5.1	Dialektiikka ja minä	32
5.2	Dialektiikka ja ajankohtaisteatteri.....	35
5.3	Markus – Elo Kuvan dialektinen rakenne.....	36
5.3.1	Ensimmäinen taso.....	36
5.3.2	Toinen taso	37
5.3.3	Kolmas taso	38
5.3.4	Neljäs taso	39
6	AJANKOHTAISTEATTERIN TEOSRAJA	40
7	LOPPUSANAT ELI OPINNÄYTTEEN TEESI JA ANTITEESI.....	42
7.1	Opinnäytteen teesi	42
7.2	Opinnäytteen antiteesi	44
	LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Ja sitten tietenkin se, minkä jo Hamlet tiesi: näyttelemisen tehtävä, nyt ja aina, on pidellä peiliä, näyttää ajalle sen ominaiset piirteet? Paitsi että taiteilijat eivät ehkä pidäkään peiliä, ne ovat peili itse.

(Sipari 1999.)

Sekä taide, että taiteilija ovat aina sidoksissa aikaan. Taiteilija heijastaa oman aikansa todellisuutta joko tietoisesti tai tiedostamatta. Teatterin tekemisessä tämä aikasuhte luonnollisesti korostuu. Teatteri ei ainoastaan heijasta aikaa, se on osa sitä. Ihminen havaitsee ajan tapahtumien virtana ja teatteriesitys on osa tätä virtaa. Teatteriesitys ei ole esine. Se on teko ajassa ja täten auttamattomasti sidoksissa tekohetkeensä. Teatteriesitys kuolee aikansa mukana.

Tästä teatterin luonteenomaisesta aikasidonnaisuudesta huolimatta on olemassa vielä erikseen käsite ajankohtaisteatteri. Mitä se voi tarkoittaa? Eikö kaikki teatteri ole ajankohtaisteatteria? Mikä on ajankohtaisen teatterin ja ajankohtaisteatterin ero? Tässä opinnäytetyössäni esittelen huomioitani ajankohtaisteatterin tekemisestä ja koetan selvittää mitä tuo merkillinen käsite tarkoittaa.

Ohjaaja Pieta Koskenniemen käsityksen mukaan suomenkielistä sanaa ajankohtaisteatteri käytettiin ensimmäisen kerran puhuttaessa vuonna 1986 Oulun kaupunginteatterin alaisuuteen perustetusta ryhmästä EPT 981 – Elämänpalvelus teatteri, jonka vetäjinä toimivat Koskenniemi itse ja dramaturgi Marja Louhija. EPT – 981 toteutti syksyllä 1986 muutamassa kuukaudessa kaiken kaikkiaan kaksikymmentä erillistä ajankohtaisista aiheista tehtyä esitystä, joissa sekoitettiin faktaa ja fiktiota. Siis kaksikymmentä ensi-iltaa! (Koskenniemi 2007)

Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan tehdä käsitteestä ajankohtaisteatteri yleispätevää aukotonta määritelmää tai tutkia sen historiaa läpikotaisin. Tarkastelen käsitettä melko subjektiivisesta näkökulmasta. Tutkin, mitä tuo sana tarkoittaa ennen kaikkea minulle teatterintekijänä ja miten jäsennän sen kautta omaa tekemistäni. Teen siis teoriaa itselleni. Aika punnitsee sen yleispätevyyden.

Työni alussa esittelen päätutkimuskohteeni, eli kirjoittamani ja ohjaamani näytelmän *Markus – Elo Kuva*, mikä kertoi fiktiivisen tarinan elokuvatuottaja Markus Selinistä. Näytelmä oli reaktio todellisiin tapahtumiin. Se saavutti ensi-iltansa samana päivänä Selinin tuottama *Matti*-elokuva, mikä taas oli fiktiivinen näkemys mäkihyppylegenda Matti Nykäsen elämästä. Selvitän koko *Markus – Elo Kuvan* syntyprosessin ensimmäisestä impulssista aina valmiiseen esitykseen asti.

Tämän jälkeen alan purkaa auki ajankohtaisteatterin käsitettä pääsääntöisesti esittelemäni teatteriproduktion avulla. Koetan löytää ajankohtaisteatterista niitä erityispiirteitä, mitkä erottavat sen muusta teatteritaiteesta.

Tutkittuani ajankohtaisteatterin ulkoisia tunnusmerkkejä koetan pureutua käsitteeseen syvemmälle. Koetan selvittää mihin ajankohtaisteatterin tekemisellä pyritään. Voiko ajankohtaisteatteriksi laskettavista esityksistä löytää samankaltaisia motiiveja tai päämääriä? Tutkin myös onko mahdollista nähdä yhteneväistä mekaniikkaa siinä, miten ajankohtaisteatteri toimii pyrkiessään tavoitteisiinsa, ja esitän asiasta oman dialektiseen ajatteluun nojaavan teoriani.

Työni viimeisessä luvussa kokoan huomioni ajankohtaisteatterista yhteen ja muodostan niistä tietyllä tapaa opinnäytteeni teesin. Ja koska ajatteluni nojaa dialektiikkaan, aivan työni lopuksi minun on pakko kyseenalaistaa koko opinnäytetyöni ja kaikki löytämäni asiat. En voi kertakaikkiaan vastustaa sitä.

2 *MARKUS – ELO KUVA* IDEASTA ESITYKSEEN

Tässä luvussa koetan purkaa auki mahdollisimman tarkasti kirjoittamani ja ohjaamani näytelmän *Markus – Elo Kuvan* syntyprosessin ensimmäisen idean syntymisestä aina valmiiseen esitykseen asti.

2.1 Taustaa

Ilta-Sanomat ilmoitti 21. päivä marraskuuta 2003:

Jasper Pääkkösen seuraava elokuvarooli: Matti Nykänen!

*Mäkihyppylegenda Matti Nykäsen elämästä on tulossa Aleksi Mäkelän ohjaama, Solar Filmsin tuottama elokuva. Solar Filmsin mukaan Nykäsen elokuvan on tarkoitus saada ensi-iltansa tammikuussa 2006. Elokuva on fiktii-
vinen, mutta perustuu kuitenkin Matti Nykäsen tarinaan enemmän kuin esimerkiksi Pahat Pojat Euran ”Dalttonien” vaiheisiin. Roolihahmon nimeä ei muuteta, vaan elokuvan päähenkilön nimi on Matti Nykänen.*

(Marjamäki 2003.)

Tuotantoyhtiö Solar Films ilmoitti alkaneensa valmistelevaan fiktiivistä elokuvaa perustuen mäkihyppylegenda Matti Nykäsen elämään. Solar Films teki elokuvasta tarkan sopimuksen Nykäsen ja hänen lakimiestensä kanssa. Nykänen myi kaikki elokuva oikeudet tuotantoyhtiölle. Hänellä ei sopimuksen mukaan ollut mitään sanottavaa elokuvan käsikirjoitukseen tai tuotantoon liittyen. Nykänen pidettiin sopimuksella erossa myös filmaamisesta, joten cameo-roolissa häntä ei nähty valkokankaalla. Korvaukseksi Nykänen sai heti jonkinmoisen summan rahaa sekä pienen korvauksen jokaisesta myydyistä lipusta. Mitään lukuja ei kuitenkaan julkistettu. (Marjamäki 2003.) Nykänen piti sopimuksesta kiinni eikä kommentoinut elokuvaa ennen ensi-iltaa tätä Ilta-Sanomille antamaa lausuntoa enempää:

Hyvin menee, mutta elokuvahanketta en suostu kommentoimaan millään tavalla. Ohjaaja saa kommentoida.

(Niiranen 2003.)

Vaikka Nykänen itse oli asiasta haluton puhumaan, elokuvan tiimoilta virisi kiivas julkinen keskustelu taiteen tekemisen etiikasta, mikä jatkui aina elokuvan valmistumiseen asti. Ensi-iltapäivän Ilta-Sanomissa Sari Henttunen summasi käytyä keskustelua:

Kohuttu Matti- elokuva saa ensi-iltansa tänään. Fiktiiviseksi mainostettu kuvaus mäki kotka Matti Nykäsen tarinasta on ehtinyt herättää runsaasti keskustelua jo ennen kuin suurin osa kansasta on pätää edes nähnyt. Elokuva on saanut ristiriitaisen vastaanoton myös kriitikoilta. On selvää, ettei Mattia voi katsoa päähenkilön esikuvaa muistamatta. Keskeiseksi kysymykseksi nousee, tuoko elokuva julkisuudesta tuttuun tarinaan mitään uutta. – – Ankarimmin Matti elokuvan teillaa City-lehden Harri Närhi, joka perään kuuluttaa suomalaiskatsojilta empatiaa. Elokuvallisesti tuote on notkeaa viihdettä, mutta inhimillisesti katsoen ala-arvoista, Närhi lataa.

(Henttunen 2006)

Näkyvin elokuvan kritisoija oli Nykäsen vaimo Mervi Tapola-Nykänen, jonka kanssa Solar Films ei käynyt sopimusneuvotteluita, vaikka hänenkin fiktiivinen hahmonsa elokuvassa esiintyi. Keväällä 2005 Tapola-Nykänen kuvaili haastattelussa tuntojaan näin:

Olen tehnyt elämässäni muutakin kuin mennyt naimisiin Matti Nykäsen kanssa. Kohujulkisuus on vain pieni pätkä elämäni. Jos se taltioidaan elokuvaan, se jää jälkipolville muistoksi minusta. Minulla on ollut ura yritysmaailmassa ja kolme upeaa lasta. Kapinoin sitä vastaan, että minusta annetaan negatiivinen kuva lapsille ja lapsenlapsille.

(Markkanen 2006.)

Tapola-Nykänen ilmoitti julkisesti, että hän ei aio katsoa elokuvaa. Se olikin hänen ainoa kapinointikeinonsa. Valkokankaalle päätymistään Tapola-Nykänen ei olisi pystynyt mitenkään estämään, sillä ihminen ei omista tekijänoikeuksia omaan elämäänsä. Solar Filmsin sopimus Nykäsen kanssa oli ikään kuin käden ojennus elokuvan päähenkilön esikuvan suuntaan. Tuotantoyhtiö osti Nykäselä hänen olemattomat oikeudet elämäänsä jotta välttyisi jälkipyykiltä. (Markkanen 2006.)

Seurasin asiasta virinnyttä julkista keskustelua mielenkiinnolla. Tapaus nosti pinnalle mielenkiintoisia kysymyksiä elämästä ja taiteen tekemisen etiikasta. Voiko yksityishenkilön elämän varastaa? Mitä sananvapaus tarkoittaa ja kenelle se kuuluu? Onko yksityiselämä yksityisaluetta? Kysymykset eivät olleen ajankohtaisia vain Matti- elokuvan vuoksi. Edeltävinä vuosina oli tehty lukuisia fiktiivisiä elokuvia, näytelmiä ja romaaneja historiallisten henkilöiden elämäntarinoiden pohjalta. Elokuvallisen muodon olivat saaneet ainakin Tapio Rautavaaran ja Reino Helismaan, Irwin Goodmanin, Jean Sibeliuksen ja Rauli ”Badding” Somerjoen tarinat. Useimpien teosten kohdalla oli käyty keskustelua taiteentekijän vastuusta ja vapaudesta suhteessa fiktiivisten teosten taustalla oleviin todellisiin henkilöihin ja tapahtumiin. Varsinkin kirjailija Helena Sinervon runoilija Eeva-Liisa Mannerista kertova vuonna 2004 Finlandialla palkittu romaani *Runoilijan talossa* aiheutti kiivasta väittelyä julkisuudessa fiktion tekemisen etiikasta jo ennen Matti-elokuvaa. (Moilanen 2005.)

Matti ei ollut Solar Filmsin ensimmäinen todellisen elämän filmatisointi. Vuonna 2002 saapui ensi-iltaan Solar Filmsin tuottama elokuva *Pahat Pojat*, mikä perustui löyhästi ”Euran Dalttoneiksi” kutsuttujen Koististen veljesten elämään. Veljekset joutuivat julkisuuteen loppuvuodesta 2000 tehtyään yli sata rikosta eri puolilla Lounais-Suomea. (solarfilms.com) *Pahat pojat* perustui veljesten elämään vain osittain, ja elokussa seikkailikin Koististen veljesten tilalla Takkusten sisarusparvi. Solar Films ei tehnyt tuolloin sopimusta fiktiivisen elokuvakuvan esikuvien kanssa, eivätkä he saaneet elokuvasta minkäänlaista rahallista korvausta elämänsä käyttämisestä. Tuomas Näverin mukaan Solar Filmisin nokkamies Markus Selin junaili veljeksille kuitenkin hyvitykseksi autostereoita ja kännyköitä elokuvan sponsorina toimineesta elektroniikkaliikkeestä. (Näveri, 2006.)

Sekä *Matti* -, että *Pahat pojat*- elokuvien todelliset esikuvat eivät millään tavalla olleet elokuvien teossa mukana. Elokuvan pääroolin tehnyt Jasper Pääkkönen ei edes tavannut Nykästä ennen elokuvan valmistumista.

Emme tee henkilökuvaa. En ole edes puhunut Nykäsen kanssa, jotta voin tehdä täysin oman suorituksen, enkä suinkaan vielä elävän henkilön imitointia.

(Pääkkönen 2005)

Muutamaa päivää ennen *Matin* ensi-iltaa elokuvan ohjaaja Aleksi Mäkelä ei suostunut haastattelussa kommentoimaan oliko hän tavannut Nykästä elokuvanteon tiimoilta, vaan hän tokaisi lauseen mitä oli toisteltu elokuvan tekijätiimin haastatteluissa usein:

Matti Nykänen elää varmaan omaa elämäänsä.

(Itkonen 2006)

2.2 Idea

Seurasin *Matti*- elokuvan ympärillä käytävää keskustelua mielenkiinnolla jo syksyllä 2003, kun Solar Films julkisti elokuvahankkeensa. Elokuva ja sen synnyttämät kysymykset nousivat uudestaan mieleeni vuotta myöhemmin. Palasin Suomeen tammikuussa 2005 vietettyäni puoli vuotta Englannissa. Ihmeekseni huomasin, että julkinen keskustelu *Matti*- elokuvan ympärillä jatkui yhä pulpahdellen aina silloin tällöin esiin milloin kenenkin haastattelussa. Tuolloin mielessäni käynnistyi ajatusprosessi mikä lopulta johti minut kirjoittamaan *Matti*- elokuvalla vastinkappaleen, näytelmän nimeltä *Markus – Elo Kuva*.

Keskustelin elokuvahankkeesta monien ystäväni kanssa. Lähes kaikki yhtyivät mielipiteeseeni, että jokin Solar Filmsin hankkeessa oli, jos ei nyt moraalitonta niin epäilyttävää ainakin. Kukaan ei kuitenkaan halunnut lähteä rajoittamaan taitelijan vapautta tehdä fiktiota valitsemastaan aiheesta. Minun itseni mielestäni hanke haisi rahalle. Epäilin, että elokuva toteutettaisiin lähinnä sen tähden, että tuotantoyhtiö arvasi sen keräävän katsojia, tulipa elokuvasta minkälainen tahansa.

Mä teen elokuvan Matista! Tätä ei oo muut keksineet. Mä sen keksin. Nyt menee ennätykset! Sitä tulee kattomaan kaikki. Nekin ketkä sitä vihaa, ja ketkä vihaa mua. Näin on!

(Markuksen repliikki näytelmästä *Markus – Elo Kuva*. Liite 1, 3)

Jossakin vaiheessa helmikuussa 2005 yllätin itseni ajattelemasta kosta. Ajattelin, että jonkun pitäisi kirjoittaa vastavuoroisesti fiktiivinen näytelmä Solar Filmsin tuottajasta Markus Selinistä. Lähes kaikki mitä Solar Filmsin tuolloin teki henkilöityi voimakkaasti nimenomaan ristiriitaisia tunteita herättävän Selinin persoonaan. Tuolloin olin vakuutunut, että juuri Selin oli keksinyt idean tehdä elokuvan Nykäsen elämästä. Vaikka myöhemmin kävi kuitenkin ilmi, että idean isät olivat todellisuudessa ohjaaja Aleksi Mäkelä ja pääosan esittäjä Jasper Pääkkönen (Houni 2005), en malttanut jättää Seliä

rauhaan. Nimenomaan hänen persoonansa herätti ja herättää yhä ihmisissä tunteita laidasta laitaan. Tapaus Fiktio–Nykäsen ohella minua kiinnosti juuri tämä Suomen elokuvamaailman ”kummisetä”, eivät hänen palkolliset.

Ajatus ”kostonäytelmästä” huvitti minua suunnattomasti. Näytelmä Markus Selinin elämästä tuntui juuri niin typerältä idealta, että se pitäisi toteuttaa. Vastakappale *Matti*-elokuvalle. Idea oli niin ilmeinen ja itsestään selvä, että se synnytti jatkuvasti uusia ideoita, ajatuksia ja kysymyksiä. Hetken tuumailun jälkeen olin varma, että näytelmää ei kukaan muu tulisi kirjoittamaan, minun se olisi tehtävä. Niin tein päätökseni: tämä näytelmä on kirjoitettava. Annette Arlander tiivistää taiteen tekemisestä jotakin olennaista Anneli Ollikaisen toimittamassa ohjaajien haastattelukirjassa *Haaveesta vai pakosta*:

Oman itsekunnioituksen säilyttämiseksi kannattaa tehdä sellaisia asioita, joista tietää, että niitä ei kukaan muu tekisi.

(Ollikainen, 1986, 17)

Lähes samalla hetkellä näytelmän idean kanssa syntyi myös suunnitelma tulevan produktion aikataulusta. *Matti*-elokuvan ensi-ilta tuli olemaan ennakkotietojen mukaan 13. tammikuuta 2006. Näytelmän olisi tultava ensi-iltaansa samana päivänä. Asia olisi tuolloin luonnollisesti ajankohtaisimmillaan. Myös ajatus näytelmästä *Matti*-elokuvan vastakappaleena saisi täyttymyksensä mainitulla ajoituksella. Ajankohta helpottaisi myös produktion markkinointia merkittäväällä tavalla. Solar Filmsin *Matti*-elokuvan markkinointi tekisi suuren osan työstä. Vastakappaleproduktio voisi ratsastaa mainiosti suuren tuotantoyhtiön elokuvan markkinoinnin siivellä. Hetken pohdinnan jälkeen mikään muu ajankohta ei enää tuntunut mahdolliselta produktiolle. Minulla oli siis alle vuosi aikaa.

2.3 Kirjoitusprosessi

Idea oli harvinaisen selkeä. Täytyisi kirjoittaa näytelmä elokuvatuottaja Markus Selinin elämästä, mikä tarkastelisi *Matti*-elokuvahanketta ja sen nostamia moraalisia kysymyksiä, mutta millainen näytelmä? Mitä siinä voisi tapahtua? Ensimmäinen ongelma oli se, etten tiennyt yksityishenkilöstä nimeltä Markus Selin juuri mitään. Yritin ottaa selvää. Etsin hänestä lehtiartikkeleita ja –haastatteluja ja hain häntä netistä, mutta en löytänyt juuri mitään. Kaikki haastattelut pysyivät pitkälti asialinjalla ja käsittelivät elokuvien tekemistä. Hänen nimensä tuntui karttelevan myös iltapäivälehtien juorupalstoja. Joko hän ei töppäillyt julkisesti tai hänen töppäilyt eivät olleet lehtien näkökulmasta tarpeeksi kiinnostavia. Selin oli pitänyt yksityiselämänsä visusti poissa julkisuudesta, toisin kuin vaikkapa Nykänen jonka yksityiselämä tuntuu usein kokolailla julkiselta.

Selinin yksityiselämän yksityiskohtien selvittäminen ei tuntunut mahdolliselta eikä mielenkiintoiselta etenemissuunnalta. Jos en ollut järin kiinnostunut hänen yksityiselämästään itse, miksi siis olettaisin, että se kiinnostaisi muita. Ja eikö koko näytelmän tarkoitus juuri ollut kyseenalaistaa tällainen ”roskajournalismitaide”. Voittaisinko taiteilijana jotakin tekemällä Selinistä vastaavanlaisen ”lööppikäsikirjoituksen”, minkälaiselle oletin tulevan *Matti*-elokuvan perustuvan? Tuskin.

Solar Films painotti lehdistötiedotteessaan, että tuleva elokuva on fiktiivinen, vaikka perustuukin elävän ihmisen todelliseen elämään. Entäpä jos kirjoittaisi täysin fiktiivisen näytelmän henkilöstä nimeltä Markus Selin sanan varsinaisessa merkityksessä? Sepittäisi täysin kuvitteellisen tarinan millä ei olisi mitään tekemistä todellisuuden kanssa. Selin voisi vaikkapa olla syytettynä murhasta, raiskata naisia tai käyttää pikkulapsia hyväkseen. Pian myös tällainen täysin sepitteellinen sensaatiohakuinen suunta tuntui epäedulliselta. Alkuperäisenä ajatuksenahan oli tarkastella *Matti*-elokuvahanketta ja sen herättämiä moraalisia kysymyksiä.

Olin liusunut ajattelussa liian kauas alkupisteestä. Jos tarkastelun alla olisi *Matti*-elokuva, tuon nimenomaisen produktion täytyisi olla mukana myös näytelmässä. Hyvin

pian tämän huomion jälkeen tarinan aihio oli valmis: näytelmä seuraisi *Matti*-elokuvan valmistumisprosessia idean synnystä aina ensi-iltaan asti.

Vaikka tarinan rakenne muuttui paljon kirjoittaessa, perusidea säilyi alusta lähtien lähes muuttumattomana. Näytelmä perustui ajatukselle, että kaikki muut näytelmän henkilöt olisivat tietoisia tapahtumien fiktiivisyydestä paitsi fiktiivinen Markus Selin. Näytelmä saavuttaisi kliimaksinsa siinä vaiheessa, kun Markus saisi tietää olevansa henkilö fiktiivisessä ennaltakirjoitetussa näytelmässä. Tämä jollainlailla naiivi ajatus fiktion ja faktan väliin jäävästä henkilöstä pysyi kantavana ideana näytelmän viimeiseen versioon saakka. Näytelmä ikään kuin antaisi opetuksen Markukselle miltä tuntuu, kun elämä dramatisoidaan kaikelle kansalle. Huijatuksi tulleen Markuksen äkäinen loppumonologi oli yksi ensimmäisistä syntyneistä tekstifragmenteista, joskin se koki useita muutoksia kirjoitusprosessin aikana. (liite 1, 41.)

Vaikka alusta lähtien valmistuvaa näytelmää näytti hallitsevan paikka paikoin julmakin huumori, minulle oli selvää alusta lähtien, että tekstistä ei saisi olla yksipuolinen pampfletti jonkin tietyn näkökulman puolesta. Vaikka itse henkilökohtaisesti kirjoitusprosessin alussa olin ehkä sitä mieltä, että Solar Filmsin *Matti*-elokuvahanke oli jollakin tapaa epäilyttävä, halusin sisällyttää tekstiin muitakin näkökulmia. Halusin todella tutkia tapausta kirjoittamisen avulla ja herättää ihmiset ajattelemaan ja keskustelemaan *Matti*-elokuvan esille nostamista teemoista.

Minusta poliittisen teatterin täytyy esittää kysymyksiä ja pakottaa yleisö itse kysymään.

(Långbacka 1977, 204)

Elokuussa 2005 aloitin koulutukseeni kuuluvan työharjoittelun ammatillisessa organisaatiossa. Minun tapauksessani tuo organisaatio oli Rovaniemen teatteri/Lapin alueteatteri. Toimin ohjaaja Pieta Koskenniemen assistenttina *Reitari*-produktiossa. *Reitari* oli

Rosa Liksomin samannimisen romaanin dramatisointi. *Reitari* kertoi lappilaisesta kuvataiteilija Reidar Särestöniemestä. Oman kirjoitusprosessini kannalta juuri tähän työryhmään päätyminen oli onnekas sattuma. Pääsin lähietäisyydeltä seuraamaan todellisen elämän dramatisointia, samalla kun kirjoitin aiheesta näytelmää.

Reitari sai ensiesityksensä Särestöniemen kotona Kittilän Särestössä. Päähenkilön esikuva tuskin kuitenkaan oli seuraamassa fiktiivistä versiota itsestään – Särestöniemi menehtyi jo vuonna 1981. *Matti*-elokuvan tavoin tämäkin produktio herätti närää ja julkista keskustelua, joskin pelättyä vähemmän. Särestöniemi on Lapissa suuri sankari, mutta hänen elämänsä tietyistä osa-alueista jotkin tahot pysyisivät mielummin vaii.

2.4 Työryhmän kokoaminen

Mielessäni oli kaksi mahdollista tapaa toteuttaa *Markus – Elo Kuva*- produktio: joko tarjota näytelmää jollekin Helsingin ylioppilasteattereista tai kasata oma vapaa ryhmä tekstin ympärille. Jälkimmäinen olisi tarkoittanut esityspaikan vuokraamista omalla kustannuksella, koska aika taulu oli liian tiukka apurahojen hakemiseen. Alkuperäisenä tarkoitukseni oli alkaa kasaamaan tuotantoa ja työryhmää näytelmälle jo kesällä 2005, mutta teksti ei tuolloin ollut vielä riittävän pitkällä. Tuolloin otin yhteyttä asian tiimoilta vain Stadiassa opiskelemaan Antti Hovilaiseen, jonka halusin ehdottomasti Markuksen rooliin. Hän lupasi lähteä produktioon mukaan joitakin tekstifragmentteja luettuaan. En tuntenut Hovilaista henkilökohtaisesti entuudestaan, mutta olin nähnyt hänet Seppo-Ilmari Siitosen ohjaamassa Maxim Gorgin ”Kesävieraissa” keväällä 2005. Tuon esityksen jälkeen olin varma, että vain hän pystyisi tekemään roolin.

Tarjosin syksyllä 2005 näytelmää keskeneräisenä helsinkiläiselle Kellariteatterille, ainoalle pääkaupunkiseudun ylioppilasteatterille, minne minulla oli jokin luonteva yhteys. Luokkatoverini Timo Raita toimi tuolloin teatterin puheenjohtajana. Kellariteatteri kieltäytyi kuitenkin kohteliaasti kunniasta. He päättivät toteuttaa vuoden 2006 tammikuussa

heidän oman jäsenensä ohjauksen. Täysin perusteltu syy kieltäytymiselle, ovathan harrastajateatterit olemassa pääsääntöisesti omaa jäsenistöään varten. Myöhemmin eräässä yksityisessä keskustelussa kuulin Markus Selinin veljen olevan Kellariteatterin jäsen. Tuskin tällä oli todellisuudessa mitään vaikutusta teatterin päätökseen, mutta en voinut pidättäytyä täysin tietyn tyyppisiltä ajatusleikeiltä. Saahan sitä salaliittoteoriosta joskus haaveilla!

Aika kului, mutta teksti ei edennyt toivotulla tavalla. Työharjoitteluni Rovaniemellä tuntui vievän kaiken aikani. Pian huomasin olevani tilanteessa missä suunniteltuun ensi-ilta-ajankohtaan oli enää kaksi kuukautta, teksti oli pahasti vielä kesken, työryhmästä kasassa vasta yksi näyttelijä ja esityspaikasta ei vielä hajuakaan. Oman vapaan ryhmän kasaaminen näytelmän ympärille sunnitellussa aikataulussa alkoi tuntua mahdottomuudelta. Tällaisissa olosuhteissa normaalin produktion toteuttamista olisi yksinkertaisesti vain siirretty myöhempään ajankohtaan, mutta tässä tapauksessa se ei ollut mahdollista. *Markus – Elo Kuvan* oli tultava ensi-iltaansa 13. tammikuuta 2006. Koko produktio perustui tälle ajankohdalle. Jopa näytelmän käsikirjoitus vaati sitä. (liite 1, 40). Monta kertaa olin jo luopumassa koko produktion toteuttamisesta.

En ollut vielä tuossa vaiheessa opintojani suorittanut tutkintoni kuuluvaa pakollista työharjoittelua ohjaajan työn alueella. Minun oli alunperin tarkoitus ohjata tuona työharjoitteluna jotain aivan muuta vuoden 2006 toukokuussa. Tuotantosunnitelma oli koulun puolesta jo hyväksytty, ensi-ilta päivämäärä sovittu ja työryhmä alustavasti koottu tuota ohjausta varten. Pitkään asiaa harkittuani otin joulukuussa kuitenkin yhteyttä Stadiaan ja kysyin olisiko työharjoitteluohjaukseni ajankohta mahdollista siirtää toukokuulta jo tammikuuksi. Kerroin tekeillä olevasta tekstistä jota nyt suunnittelin tuoksi työharjoitteluohjaukseksi ja perustelin Stadian tuotantotiimille sen vaatiman ensi-ilta-ajankohdan. Kerroin myös mahdollisen tuotannon olevan kokonaisuudessaan niin kevyt, ettei se tulisi rasittamaan Stadian omaa henkilökuntaa juuri lainkaan. Tilakaan ei tulisi tuottamaan ongelmia, sillä olin jo syksyllä alustavasti varannut oman ryhmän koostamista silmällä pitäen Vaihtolava Ry: n Flemingin kadun pikkuruisen näyttämön tammikuuksi käyttöön.

Vastuu tuotantoluvan antamisesta tai epäämisestä päättyi vastuupettajalleni Riitta-Liisa Helmiselle, joka taas ohjasi minut teksteineni dramaturgi Sussa Lavosen luo. Helminen lupasi näyttää vihreää valoa tuotannolle jos Lavonen tekstin luettuaan olisi sitä mieltä, että produktio olisi mahdollista toteuttaa jäljellä olevassa ajassa eli noin kuukaudessa. Vihreä valo syttyi ja *Markus – Elo Kuva* sai tuotanto luvan Stadialta.

Tuotantopäätöksen jälkeen aloin pikavauhtia kasaamaan työryhmää tähän salamatuotantoon. Tarvitsin Hovilaisen lisäksi vielä neljä näyttelijää, kolme miestä ja yhden naisen. Tiesin työryhmän kokoamisen olevan täysin tuurista kiinni. Harva ihminen pystyy sitoutumaan näytelmään kuukautta ennen ensi-iltaa, eikä tästä nimenomaisesta produktiosta edes maksettaisi palkkaa. Vastoin kaikki todennäköisyyksiä löysin kuin löysinkin näyttelijät kaikkiin rooleihin muutamassa päivässä. Hovilaisen lisäksi mukaan lähtivät Petri Jäärni, Lassi Puodinketo, Aino Eskelinen ja Pertti Huovinen, Stadian opiskelijoita kaikki. Huovista ja Puodinketoa en tuntenut entuudestaan lainkaan. Näin heidät molemmat näyttämöllä Stadian ensimmäisen vuosikurssin kurssidemossa pari päivää myönteisen tuotantopäätöksen jälkeen, ja päätin kysyä heitä mukaan.

Valosuunnittelijaa tai lavastajaa en etsinyt lainkaan. Koska aikaa oli jäljellä hiukan yli kuukausi, päätin toteuttaa näytelmän mahdollisimman ”köyhästi”. Näyttelijät tulisivat olemaan lähinnä omissa vaatteissaan ja lavastuksena tulisi toimimaan ainoastaan vanha TV- kamera, jonka eräs ystäväni oli täysin sattumalta raahannut asuntooni siellä alivuokralaisena majaillessaan. Valaistuksena taas tulisi toimimaan aivan tavalliset hehkulamput joita näyttelijät voisivat tarvittaessa sytytellä ja sammutella.

Tuottajaksi pyysin Pauliina Savirantaa, joka opiskeli tuolloin kulttuurin tuottamista Stadiassa, mutta erinäisistä aikatauluillisista syistä päädyin itse tuottamaan esityksen työryhmän kanssa. Käsiohjelmassa ei lopulta mainittu tuottajaa lainkaan. Vaikka tuottajan ja muun tuotannollisen työryhmän puuttuminen johtui alun perin käytännön pakosta, aikaa myöten se alkoi tuntua ainoalta oikealta ratkaisulta. Näytelmä tulisi olemaan todellinen epätuotanto Suomen ammattimaisimmasta tuottajasta.

2.5 Harjoitukset

Työryhmä kokoontui yhteen ensimmäisen kerran 14.12. 2005 lukuharjoituksiin. Vain Jäärni ei päässyt tuolloin paikalle. Harjoituksen jälkeen tunnelma oli korkealla, ja ryhmä osoitti olevansa erittäin motivoitunut. Sekä *Matti*-elokuva, että *Matkus – Elo Kuva* herättivät kiivasta ajatustenvaihtoa työryhmän sisällä ja tämän pohdinnan levittäminen laajemmaksi keskusteluksi tässä ajassa ja yhteisössä nimeltä Suomi otettiin ryhmän yhteiseksi tavoitteeksi. Kalenterit lyötiin yhteen ja alustava harjoitusaika sovittiin.

Oli selvää, että harjoitusaika jäisi todella lyhyeksi suhteutettuna tekstin pituuteen. Tuolloin tekstiä oli kasassa noin 40 liuskaa. Ajalle ennen Joulua ei sovittu yhtään harjoitusta ja väliviikollekin harjoituksia saatiin sovitettua vain kaksi. Tuolloinkin ryhmästä olisi kasassa vain Hovilainen ja Eskelinen. Loput harjoitukset tulisivat olemaan ryhmäläisten muiden kiireiden vuoksi uudenvuoden jälkeen, eli näytelmä harjoiteltaisiin käytännössä kahdessa viikossa. Arvelin ajan kuitenkin riittävän, ja työryhmän luotto produktioon vahvasti uskoani.

2. päivä tammikuuta 2006 aloitimme harjoitukset toden teolla. Harjoituspäivät olivat pääsääntöisesti kaksiosaisia. Aamuharjoitukset olivat kymmenestä kahteen ja iltaharjoitukset kuudesta kymmeneen. Tämä oli mahdollista, koska tammikuun alkupuolella suuressa osalla työryhmästä ei ollut muita töitä tai koulua rasitteena. Etenimme harjoituksissa suunnitelmiamme mukaan ja näytelmä valmistui hyvää vauhtia. Tuottajan puuttuminen hidasti jonkin verran tahtia, jouduimmehan hoitamaan kaikki juoksevat asiat kalustonkuljetuksesta markkinointiin keskenämme.

Käsikirjoitus muuttui paikka paikoin paljonkin näyttelijöiden tuotua heidän oman luovan panoksensa mukaan prosessiin. Tämä tapahtui kuitenkin lähinnä dialogitasolla. Näytelmän perusidea- ja rakenne säilyivät muuttumattomina. Osittain harjoitusajan pituudesta johtuen repliikkien sanatarkkaan toistamiseen ei keskitytty. Olen myös henkilökohtaisesti kirjoittajana sitä mieltä, että näyttelijän on useimmiten hyvä unohtaa repliikkien orjallinen toisto ja sovittaa näytelmän kieli omaan suuhunsa sopivaksi.

2.6 Markkinointi

Pääohjenuora markkinoinnin toteuttamiselle oli visuaalinen ja ajatuksellinen yhteys *Matti*-elokuvaan. Antti Hovilainen suunnitteli *Markus – Elo Kuvan* julisteen, mikä lainasi ulkoasunsa *Matti*-elokuvan julisteelta (liite 2). Valitettavasti kenelläkään ryhmästä ei ollut riittävästi aikaa paneutua asiaan niin, että olisimme saaneet oikeat painetut julistees. Lopullinen levitykseen päätynyt versio julisteesta oli yksinkertaisesti mustavalkokopio aiheesta. Vaikka tämäkin päätös johtui alunalkaen osin käytännön pakosta, se tuntui lopulta taiteellisesti ainoalta oikealta ratkaisulta. Visuaalinen köyhyys dominoi kokonaisvaltaisesti tätä ”epätuotantoa”, joten luonnollisesti julisteenkin oli palveltava tätä estetiikkaa. *Matti*-elokuvan pröystäilevän markkinoinnin rinnalla juokseva itse askarreeltu mainoskampanja tuntui juuri sopivalla tavalla korostavan tietynlaista Daavid ja Goljat asetelmaa mikä oli muodostumassa väistämättä.

Jo ensimmäisissä lukuharjoituksissa työryhmästä nousi idea näytelmän trailerista. Traileri on esimerkiksi elokuvan, videopelin tai televisiosarjan lyhytkestoinen, mainosmainen kokoelma kohtauksia (Wikipedia, Traileri) millä elokuvaa markkinoidaan ennen sen ensi-iltaa. Päästäksemme mahdollisimman lähelle *Matti*-elokuvan markkinointia olisi meidänkin tehtävä traileri näytelmästämmme. Ensimmäinen traileri päätettiin julkistaa jo seuraavana päivänä idean keksimisestä Tavitalon Poikkeustila- kahviossa pidettävissä Stadian Esittävän taiteen koulutusohjelman pikkujouluissa. Trailerissa Hovilainen esitti Markuksen puolustuspuheenvuoron oikeudenkäynti- kohtauksesta (liite 1, 17) Jäärnin esittämän hiihtoasuisen Matti Nykäsen nauttiessa mitalikahveista hänen takanaan.

Toinen versio trailerista esitettiin ensi-ilta päivänä muutamaa tuntia ennen esitystä. Tuolloin aikataulukkiireiden takia minä itse esitin Mattia. Kuljimme Hovilaisen kanssa rooliasut päällämme julkisia kulkuvälineitä käyttäen Vaihtolavalta Fleminginkadulta Kamppiin Tennispalatsin viihdekeskukseen *Matti*-elokuvan ensi-illan pääkallopaikalle. Matkalla Hovilaisen jakaessa lentolehtisiä ohikulkijoille itse mainostin näytelmäämme huutaen megafoniin kehittelemiämme mainoslauseita. Jälkeenpäin olimme hyvin tyytyväisiä traileriimme. Keskipäivällä kaupungilla oli paljon ihmisiä liikkeellä, mikä takasi trailerillemme hyvän näkyvyyden. Tennispalatsiin päästyämme meidät ajattiin ulos

henkilökunnan toimesta muutamissa minuuteissa, mikä kruunasi ehdottomasti koko tempauksen.

Alkuperäisen idean mukaan trailereita oli tarkoitus esittää useana päivänä ennen ensi-iltaa eri elokuvateattereiden liepeillä, mutta luovuimme ajatuksesta varsin nopeasti, sillä tarvitsimme kaiken mahdollisen ajan itse näytelmän harjoitteluun.

Helsingin rautatieasema näyttää olevan tänä päivänä tärkeä mainospaikka pääkaupunkiseudun alueella. Asemahallin seiniltä huutavat vuosi vuoden jälkeen aina vain isommat ja isommat julisteet kaupallista ilosanomaansa. *Markus – Elo Kuvan* tekemisen aikoihin Solar Films mainosti siellä *Matti*-elokuvaansa pakettiauton kokoisella julisteella. Julisteen alla riippui digitaalinen laskuri mikä ilmoitti sekunnin tarkkuudella kuinka paljon on enää aikaa ”Kotkan laskeutumiseen”. Myös meidän oli saatava oma laskuri.

1. tammikuuta ilmestyi esityspaikkamme Vaihtolavan isoon ikkunaan Fleminginkadulle *Markuksen adventtikalenteri* (liite 3.). Tuosta lähtien joka päivä ensi-iltaan asti avautui kalenterista uusi luukku. Luukkuista paljastui yhteensä kolmetoista valokuvaaja Lea Taskisen ottamaa kuvaa, mitkä muodostivat kuva kвалta oman kokonaisuutensa näytelmän teemoista. Kuvia seuraamalla pystyi laskemaan päiviä ”Markuksen laskeutumiseen”. Kalenterin kuvat olivat nähtävissä ikkunassa koko esityskauden. Ajatus adventtikalenterista jatkoi näytelmän sisällä kulkevaa uhritematiikkaa

Stadian tuotantotiimin hoitaman normaalin tiedotuksen lisäksi lähetimme itse lehdistötiedotteen ja kutsun lehdistötilaisuuteen usealle eri taholle. Näytelmän teemojen ja henkilöiden inspiroimana lähetimme kutsuja varsinkin niin sanotun ”keltaisen lehdistön” edustajille. Valitettavasti tämä oli kuitenkin turhaa työtä. Lehdistötilaisuuteen 10. tammikuuta ei saapunut ketään. Osaltaan tämä johtui varmasti kutsujen lähettämisen liian myöhäisestä ajankohdasta. Tuottajan puuttuminen näkyi jälleen. Kellään ei ollut aikaa keskittyä markkinointiin kunnolla, vaan se hoidettiin kaiken muun ohessa. Koska työryhmän tärkein päämäärä oli keskustelun herättäminen näytelmän teemoista, ryhmän mieliala koki lehdistötilaisuuden jälkeen jonkinlaisen laskusuhdanteen. Päätimme joka

tapauksessa jatkaa, ja tehdä näytelmästä niin hyvän kuin osaisimme. Lippuvarauksia oli kuitenkin tullut jo ennakoon jonkin verran.

2.7 Ensi-ilta

Lehdistötilaisuuden tuottaman pettymyksen tunne ei ollut pitkäaikainen. Produktio sai tavoitteeseemme nähden tärkeää julkisuutta lehdistötilaisuusflopista huolimatta. Ensi-iltapäivän aamuna sain puhelun YLE: n kulttuuriuutisten toimituksesta. He halusivat tehdä jutun produktiosta radion Kulttuuriuutisiin. Haastattelupaikaksi sovittiin esityspaikkamme Vaihtolava, ja jo ennen illan esitystä muun muassa työryhmämme kerkesi kuulla jutun radiosta (liite 4.). Myös Helsingin Sanomien NYT- liite huomioi esityksen. Tavallinen rivi-ilmoituksemme oli nostettu erikseen esille. ”Matti Nykänen nyt myös teatterissa” lehti kirjoitti. (liite 5.). Kallion oma paikallislehti oli myös tehnyt jutun produktiosta kuvan kanssa. Tekstiosuus oli tosin suoraan lehdistötiedotteestamme. (liite 6.)

Markus – Elo Kuvan kantaesitys alkoi suunnitelmien mukaan 13. tammikuuta kello 16.00. Siirsimme ensi-illan alkamisajankohdan iltapäivään perinteisestä kello seitsemästä, jotta me työryhmänä voisimme siirtyä suoraan esityksen jälkeen Tennispalatsiin seuraamaan *Matti-* elokuvan ensi-iltaa. Tarkoituksenamme oli pyytää katsojat mukaamme. Ensi-iltapäivänä olimme kuitenkin jo niin väsyneitä kiivaan harjoittelutahtimme vuoksi, että luovuimme tuosta suunnitelmasta.

Ensi-ilta oli ennakkovarausten mukaan täynnä, mutta pari tyhjää paikkaa katsomoon kuitenkin jäi esityksen alkaessa. Alkuperäinen tavoitteemme oli, että ensi-illan yleisö muodostuisi suurimmilta osin meille tuntemattomista täysin satunnaisista katsojista, lehdistön edustajista ja kutsuvieraista. Muun muassa itse Markus Selin oli kutsuttu. Lehdistötilaisuuden epäonnistuttua aloimme kuitenkin ottaa varauksia vastaan myös tutuiltamme, joista lähes koko ensi-iltayleisö lopulta muodostui. Fiktiivinen Markus

Selin näytti siis ainakin ensi-illan suhteen osuneen asian ytimeen kommentoidessaan näytelmässämme fiktiivisen Mervi Nykäsen näytelmäproduktiota omasta itsestään.

*Just tällaset jutut ei kiinnosta kun taiteilijaa itteään ja paria sen ryyp-
pykaveria. Miten sinä luulet muuttavasi maailmaa näytelmällä, jonka näkee
vaan muutama kymmenen helsinkiläistä taiteilijaa? Ne on kuule varmaan
ihan samaa mieltä sinun kanssa jo valmiiksi. Tällasilla jutuilla ei ole mitään
arvoa.*

(Markuksen repliikki, Liite 1, 33.)

Jatko tulisi näyttämään tavoittaisimmeko näytelmällämme myös täysin ulkopuolia ihmisiä.

Taiteellisesti ensi-ilta onnistui hienosti. Esitys saatiin valmiiksi harjoituksissa, ja kuten asiaan kuuluu näyttelijät pusertivat yleisön edessä itsestään irti jotain ylimääräistä energiaa, mitä harjoituksissa ei vielä näkynyt. Ohjaajana olin esitykseen ja ennen muuta näyttelijöihin erittäin tyytyväinen.

Muistini mukaan ainoastaan yksi suurempi asia ei sujunut esityksessä suunnitelmien mukaan. Näyttelijät keksivät jossain vaiheessa harjoituksia, että Markuksen pitäisi loppumonologinsa jälkeen poistua tuohtuneena taksilla Vaihtolavalta. Yleisö näkisi taksiin nousemisen, koska esitystilan ikkunoita peittävät pimennysverhot olisivat tuossa vaiheessa näytelmää jo revitty alas. Mietimme eri ratkaisuvaihtoehtoja toteuttaaksemme tämän idean, ja lopulta päädyimme ilmeisimpään ratkaisuun. Tilasimme oikean taksin näytelmän arvioiduksi päättymisajankohdaksi esityspaikan ikkunan alle. Kun ensi-illassa näytelmä pääsi tuohon vaiheeseen, jossa näyttelijät poistivat pimennysverhot ikkunoiden edestä, taksia ei näkynyt mailla ei halmeilla. Hovilainen joutui poistumaan Vaihtolavalta Markuksena jalkaisin.

Esityksen jälkeen huomasimme parkkeeratun taksin Fleminginkadun seuraavan rakennuksen edustalla. Oli tapahtunut hyvin koominen väärinkäsitys. Taksikeskukselle anta-

mieni ohjeiden mukaan tilatun taksin täytyi olla ajallaan Fleminginkatu 21 sijaitsevat esitystilan ”Vaihtolavan” edessä jalkakäytävällä suuren näyteikkunan alla. Kuski oli ollut paikalla ajallaan, mutta hän oli etsinyt kuumeisesti rekka-auton vaihtolavaa minkä eteen parkkeerata. Fiktiivinen Markus poistui vastaisuudessa esityksistä jalkaisin, koska takstikuitteja myöhemmin tilitettäessä olisi saattanut muutamakin valittu sana päästä koulumme rahakirstun vartijoilta.

2.8 Ensi-illan jälkeen

Markus – Elo Kuva- näytelmää esitettiin kaikkiaan kahdeksan kertaa. Näytelmämme näki kaiken kaikkiaan lähes kaksi sataa ihmistä, mikä on esitystilan kokoon suhteutettuna suuri määrä. Alunperin katsomoon mahtui vain kaksikymmentä henkeä, mutta ensi-illan jälkeen lisääntyneiden ennakkovarausten myötä mahduttimme tilaan kuusi tuolia lisää. Katsomon kasvaessa itse esitystä jouduttiin muokkaamaan mielestäni taiteellisesti epäedulliseen suuntaan. Ryhmänä olimme kuitenkin vahvasti sitä mieltä, että tämän nimenomaisen produktion kohdalla esteettisissä yksityiskohdissa piti voida tehdä kompromisseja, jos näytelmän päätarkoitus eli keskustelun herättäminen sitä vaati. Koimme, että muutama lisäkatsoja jokaista esitystä kohti oli suhteessa päämääräämme arvokkaampaa kuin esteettisesti täydellisen tyydyttävä teos.

Tämän tyyppisissä jutuissa taiteellinen... hinkkaaminen ja loppuun hiominen on aivan epäolennaista. Tärkeintä on sanottava ja ajoitus.

(Mervin repliikki, Liite 1, 33)

Kuulemamme mukaan esitysten jälkeen oltiin käyty kiivaitakin keskusteluja katsojiamme kesken. Esitys tuntui kiinnostavan myös ihmisiä jotka eivät olleet sitä nähneet.

Kyselyitä mahdollisista lisäesityksistä tuli esityskauden jälkeen useita. Valitettavasti lisäesitysten järjestäminen ei ollut mahdollista työryhmän aikatauluista johtuen.

Näytelmä herätti jonkin verran myös julkista keskustelua. YLE:n kulttuuriuutisten lisäksi Yhtyneitten kuvalehtien TV- maailman tuolloinen päätoimittaja Sanna Wirtavuori käsitteli näytelmäämme ja sen esille nostamia teemoja pääkirjoituksessaan lehden numerossa 5/2006 (liite 7.). Wirtavuori oli nähnyt *Markus – Elo Kuvan* edellisellä viikolla.

Esitys huomioitiin myös Pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Kuopion seudulla ilmestynvä Viikko–Savo otsikoi etusivullaan näytelmää käsittelevän artikkelin:

Markus–setä saa kyytiä.

(liite 8.)

Olimme kiitollisia myös Viikko–Savolle. Savon seudulla artikkeli saattoi herättää keskustelua tapauksesta, vaikka itse esitys ei sinne asti voinut yltää. Valitettavasti yksi pieni kirjoitusvirhe vain käänsi asian lehdessä ylös alaisin. Toimittaja oli unohtanut kriittisimmästä lauseesta sanan ei. Artikkelin toisin sanoen väittää minun sanoneen, että yksityisen ihmisen elämää suojaa tekijänoikeus (liite 8.).

Jonkin aikaa viimeisen esityksen jälkeen kuulin eräältä ystävältäni, että jossakin radiohaastattelussa itse Markus Seliniä oli pyydetty kommentoimaan hänestä kertovaa näytelmää. Valitettavasti ystäväni ei muistanut mitä Selin oli sanonut, saati milloin ja miltä kanavalta haastattelu oli tullut. *Markus – Elo Kuvaa* kukaan Solar Filmsin edustaja ei tietävästi saapunut katsomaan.

Näytti siis siltä, että saavutimme päätavoittemme: olimme onnistuneet herättämään keskustelua.

3 AJANKOHTAISTEATTERI KÄSITTEENÄ

Kun aloin työstämään *Markus – Elo Kuvaa*, ajattelin kirjoittavani yksinkertaisesti näytelmää. Käsite ajankohtaisteatteri ei käynyt mielessänikään. Määrittely tuli itseni ulkopuolelta. Lähestyttäessä harjoituskauden alkua syksyllä 2005 joku ulkopuolinen taho (valitettavasti en enää muista kuka tai mikä) kutsui hanketta ajankohtaisteatteriksi. Nyökyttelin. En kehdannut tunnustaa, että tuo käsite ei ollut käynyt mielessänikään, vaikka se sanana tuntui kuvaavan työn alla olevaa produktiota varsin osuvasti. Markus – Elo Kuva käsitteli esityshetkellään ajankohtaista aihetta, joten tuntui loogiselta kutsua sitä ajankohtaisteatteriksi. Otin ilolla vastaan tuon käsitteen. Minulle ikäänkuin annettiin lahjana sana, millä kuvata tekeillä olevaa produktiota ulkopuolisille.

Jälkeenpäin olen usein pysähtynyt pohtimaan mitä tuo käsite ajankohtaisteatteri oikeastaan tarkoittaa? Teatteri on hetken taidetta. Teatteriesitys on aina sidottu ajankohtaansa, sillä se ei elä esitysaikaansa pitemmälle. Eikö kaikki teatteri siis ole ajankohtaisteatteria? Eikö teatteri sanana jo sisällä ajankohtaisuuden?

Ajankohtaisteatteri käsitteenä on merkillinen, vaikka sivuuttaisimme teatterin luonteenomaisen aikasidonnaisuuden taidemuotona, hetkeensä auttamattomasti sidottuna tekona. Myös esittävän teatteritaiteen rinnalla kulkeva näytelmäkirjallisuus on sidoksissa omaan aikaansa. Kirjailijat ovat ihmisiä ja täten aikansa lapsia. Taiteilijoina he peilaavat väistämättä sukupolveaan ja oman aikansa todellisuutta. Näyttää jopa siltä, että näytelmät mitkä selvästi nousevat esiin omana aikanaan muusta teatteritarjonnasta, menestyvät juuri sen tähden, että ne onnistuvat tiivistämään jotain olennaista aikakaudestaan ja peilaavat aikansa ilmiöitä sukupolvensa omalla kielellä.

3.1 Nykydraaman ajankohtaisuus

28. päivä helmikuuta vuonna 2007 kantaesitettiin KOM-teatterissa Ari-Pekka Lahden kirjoittama näytelmä *Loppukilpailu*. Lahti nousi vuonna 2005 suomalaisen teatterin erurintamaan näytelmällään *Sydänmaa*. KOM-teatterin internet-sivut kuvaavat tämän nykydraaman uuden kärkinimen tuoreinta tekstiä tarinaksi Suomen viimeisestä työläisperheestä. Martti K Mäkelä kirjoitti *Loppukilpailusta* arviossaan näin:

Lahden tutut ja todentuntuiset teemat; työttömyys, ihmisen arvo, syrjäytyminen, Suomen eriarvoistuminen, alkoholismi ja epätoivo hiipivät vääjäämättä mukaan. Paikkakunnan tärkeä tulonlähde, sinkkitechdaskin siirtyy korealaisen haltuun ja irtisanottujen listat ovat pitkiä. – – Kun Valkeejärvi unelmoi videokamerasta, jossa on viisi miljoonaa pikseliä, tokaisee Mällinen: ”Ja meillä on kohta viis miljoonaa ihmistä, joilla ei ole leivän päälle pikkelsiä!” Työttömien pakottamista yksityisyrittäjyyteen ironisoidaan näytelmässä pitkän matkaa.

(Mäkelä 2007)

Lahti käsitteli näytelmässään syrjäytymistä, eriarvoistumista, perinteisen teollisuuden pakoa halvan tuotannon maihin ja niin sanottua pakkoyrittäjyyttä. Kaikki teemat ovat polttavan ajankohtaisia Suomessa vuonna 2007. Oliko *Loppukilpailu* ajankohtaisteatteria?

3.2 Klassikoiden ajankohtaisuus

Myös näytelmäkirjallisuuden klassikoiden valinnat teattereiden ohjelmistoihin perustellaan lähes poikkeuksetta niiden ajankohtaisuudella. Koko käsitteen klassikko voisi mää-

ritellä vaikkapa näin: näytelmä mikä on teemoiltaan sikäli ajaton, että jokainen sukupolvi voi peilata omaa aikaansa sen kautta.

Kansallisteatterissa esitettiin *Markus – Elo Kuvan* tekemisen aikoihin yhtä näytelmäkirjallisuuden suurinta klassikkoa William Shakespearen *Kuningas Learia*. Klassikon uudesta tulkinnasta kirjoitettiin muun muassa näin:

William Shakespearen rakastettu klassikonäytelmä tarukuninkaasta saa varsin tuoreen tulkinnan Reko Lundánin ohjauksessa Suomen Kansallisteatterin päänäyttämöllä. Tällä kertaa ritariaajan epookki on korvattu nykyajan symboleilla kännyköineen, golfmailoineen ja kommandopipoineen. – Kun Salminen vakuuttaa sovintokohtauksessa Saisiolle: Minä olen vanha ja hölmö, kyse on täysin modernista ja rehellisestä dementian tunnustamisesta vailla dramatiikkaa. – Eräs näytelmän tärkeä hahmo on narri, josta Juha Muje tekee erittäin mainion totuudentorvenriimirunoineen ja räppeineen. Golfteemaa mukaillen Muje onkin puettu ruudullisiin housuihin mailapojan symboliksi. – Shakespearen nerous on ajattomuudessa ja tämän oivaltavissa teatterin tekijöissä. Kuningas Learin haamu elää kuin eläkin joukkoineen Kansallisteatterissa.

(Martti K Mäkelä <http://www.skenet.fi>)

Nyt jo edesmenneen Reko Lundanin *Kuningas Lear* näytti asettuvan klassikonäytelmien uusien tulkintojen traditioon hyvin tavanomaisella tavalla. Näytelmä ”modernisoitiin”. Näytelmän henkilöt ja juoni siirrettiin sitä esittävän sukupolven aikaan vaihtamalla ulkoiset tunnusmerkit vastaamaan nykyistä hetkeä. Miekat muutettiin pistooleiksi, kirjeet kännyköiksi ja haarniskat haalareiksi. Tarkoitus oli ilmeisesti, että ulkoiset tunnusmerkit muuttamalla vanha näytelmä saataisiin paremmin heijastamaan esitysaikansa todellisuutta. Eikö tämä ollut ajankohtaisteatteria?

3.3 Mitä on ajankohtaisteatteri?

Jos nämä kaksi edellä mainitsemaani esimerkkiä laskettaisiin ajankohtaisuutensa vuoksi ajankohtaisteatteriksi, koko käsite menettäisi merkityksensä. Kaikki teatteri olisi tuolloin ajankohtaisteatteria. Mikä on ajankohtaisen teatterin ja ajankohtaisteatterin ero?

Teatteri-ilmaisun ohjaajaksi Stadiasta valmistunut Sanna Heikkinen määrittelee omassa kirjallisessa opinnäytyössään ajankohtaisteatterin seuraavalla tavalla:

Ajankohtaisteatteriesityksen lähtökohtana on uutinen, kuva, medioissa käytävä keskustelu tai jokin muu ajankohtainen aihe tai impulssi. Esityksen tavoitteena on reagoida ympäröivän maailman tapahtumiin; ottaa kantaa, synnyttää keskustelua tai herättää ihmisissä elämyksellisin keinoin aiheeseen liittyviä kysymyksiä ja ajatuksia. Vaikka ajankohtaisteatteriin liittyy yhteiskunnallinen valppaus, ei siihen välttämättä liity poliittista aatetta, kantaa tai sanomaa, vaan esitys voi tuoda esiin useita eri näkökulmia ja totuuksia. Esityksen tekijöiden on hyvä olla tietoisia omasta maailman- kuvastaan, ideologiastaan ja arvoistaan, sillä ne heijastuvat esityksen läpi, vaikka esitys ei tarkoituksellisesti olisikaan poliittisesti kantaaottava.

(Heikkinen 2003, 9)

Heikkisen yritys määritellä käsite ajankohtaisteatteri on selkeä ja ytimekäs, mutta mielestäni se ole ei riittävän tarkka. Se jää vielä puolitiehen. Heikkisen mukaan ajankohtaisteatterin lähtökohtana on jokin ajankohtainen aihe tai impulssi. Useiden aivan ”tavallisen teatterin” tekijöiden töiden takana voi olla jokin ajankohtainen aihe tai impulssi. Myös Heikkisen hahmotteleman ajankohtaisteatterin tavoitteen, eli keskustelun herättämisen, voisi varmasti myös moni perinteisen teatterintekijä allekirjoittaa.

Määrittelyllään Heikkinen mitä todennäköisimmin viittaa nopealla aikataululla ryhmälähtöisesti valmistettuihin ajankohtaisiin esityksiin, ja ymmärrykseni mukaan niputtaa näin ajankohtaisteatteriesityksen tekemisen eräänlaiseksi metodiksi devising-työtapojen joukkoon. Mielestäni ajankohtaisteatteriesitys voidaan toteuttaa erilaisia devising-

tekniikoita hyväksikäyttäen, mutta se ole välttämätöntä. Mielestäni *Markus – Elo Kuva* oli selkeästi ajankohtaisteatteria, vaikka siinä oli yhden henkilön yli vuoden aikana tekemä käsikirjoitus ja harjoitusten aikainen työnjako työryhmän sisällä näyttelijöiden ja ohjaajan kesken oli melko perinteinen.

Jos käsite ajankohtaisteatterin tekeminen latistetaan yhdeksi devising-työtavaksi, eräänlaiseksi välineeksi hankkia materiaalia esityksen rakennustarpeiksi, mielestäni käsitteestä kadotetaan jotain olennaista. Tuolloin on jopa vaarana, että esityksestä itsestään tulee pääasia käsiteltävän ilmiön jäädessä toissijaiseksi.

Jotta käsitteen ajankohtaisteatteri käyttäminen olisi mielekäästä, meidän on koetettava selvittää niitä erityispiirteitä mitkä erottavat ajankohtaisteatterin muusta teatterista.

4 AJANKOHTAISTEATTERIN MUOTO

Tässä luvussa tarkoitukseni on määritellä niitä ulkoisia erityispiirteitä, mitkä mielestäni ovat ominaisia ajankohtaisteatterille.

4.1 Vajaa fiktio

Ensimmäinen erityispiirre mikä erottaa ajankohtaisteatterin muusta teatteritaiteesta, on mielestäni sen luonnollinen ja ehdoton aikasidonnaisuus. Väitteeni on, että esitys mitä voidaan kutsua ajankohtaisteatteriksi ei itsessään muodosta täydellistä ehjää fiktiivistä kokonaisuutta, vaan siinä on aukkoja joita esitysjajankohtansa todellisuus täyttää. Koe-tan havainnollistaa väitettäni esimerkein joita poimin jo aikaisemmin käsittelemistäni

Ari-Pekka Lahden näytelmästä *Loppukilpailu*, kirjoittamastani *Markus Elo – Kuvasta* ja ajankohtaisteatterin pioneeriryhmän EPT – 981 esityksistä.

4.1.1 *Loppukilpailu* ja todellisuus

Ari-Pekka Lahden *Loppukilpailu* käsitteli teemoja jotka olivat ajankohtaisia Suomessa vuonna 2006. Vaikka tapansa mukaan Lahti (Korpimo 2005.) on voinut ottaa vaikutteita ottaa vaikutteita todellisista henkilöistä ja tapahtumista näytelmäänsä, kirjoitusprosessissa mahdolliset todellisuudesta lainatut ainekset ovat muokkauntuneet ja sekoittuneet täysin sepitteelliseen ainekseen, ja näin on syntynyt kokonaisuus mikä on täyttä fiktiota, ja mikä toimii itsenäisesti ympäristöstään riippumatta. Fiktio on ikään kuin nielaissut todellisuutta sisäänsä, ja sulattanut sen osaksi itseään. Näytelmän neljä henkilöä ovat täysin fiktiivisiä mahdollisista todellisista esikuvistaan huolimatta. Ulkopuolisen satunnaisen katsojan ei tarvitse olla tietoinen näistä todellisista henkilöistä tai tapahtumista ymmärtääkseen tätä fiktiivistä maailmaa. Näytelmän fiktiivinen maailma ei viittaa teoksena kehenkään todelliseen ihmiseen tai tapahtumaan suoraan. Ymmärtääkseen näytelmää riittää katsojalle, että hän on jollakin tasolla tietoinen 2000- luvun alun suomalaisesta elämästä ja todellisuudesta. Näytelmä kertoo kaiken sen informaation, minkä 2000- luvun alun suomalainen katsoja tarvitsee ymmärtääkseen sitä.

Seuraavat vuosikymmenet tulevat näyttämään onnistuiko Lahti tiivistämään fiktiossaan jotain niin yleisinhimillistä, että näytelmä olisi relevantti myös niille jotka eivät ole eläneet 2000- luvun alun suomalaisessa todellisuudessa. Tulevat vuosikymmenet näyttävät muodostuuko *Loppukilpailu*- näytelmästä klassikko, minkä kautta tulevat sukupolvet voisivat peilata omaa aikaansa. Se tuntuisi olevan ainakin teoriassa mahdollista.

4.1.2 *Markus – Elo Kuva* ja todellisuus

Markus – Elo Kuvasta mitä suurimmalla varmuudella ei tule klassikkoa, koska sen fiktiivinen maailma ei ole itsenäinen kokonaisuutensa, vaan se täydentää itseään todellisuudella. Siinä on aukkoja, joita näytelmän esitysajankohdan ympäröivä todellisuus täyttää. *Markus – Elo Kuva* ei mitä todennäköisimmin ole ymmärrettävä fiktiivinen kokonaisuus enää viidenkään vuoden kuluttua, kun teoksen taustalla oleva aika ja todellisuus on toinen.

Mitä nämä aukot sitten oikein ovat? Mitä ovat nämä reiät todellisuuteen? *Markus – Elo Kuvan* fiktiivisen maailman suurimmat aukot todellisuutta kohti ovat näytelmän henkilöt. Henkilöt eivät ole fiktiivisessä maailmassaan itsellisiä kokonaisuuksia, vaan niillä on tietyt nimetyt yleisesti tunnetut esikuvat todellisuudessa, joiden tietäminen ja tunnistaminen on välttämätöntä näytelmän ymmärtämiseksi. Näytelmän fiktiiviset henkilöt muodostuvat kokonaisiksi vasta kun katsoja yhdistää näyttelijän esittämään fiktiiviseen henkilöön mielikuvansa todellisesta henkilöstä, joka on fiktiivisen vastineensa taustalla. Henkilö joka ei tiedä elokuvatuottaja Markus Selinistä eikä hänen johtamastaan Solar Films- yhtiöstä yhtään mitään, ei mitä todennäköisimmin ymmärtäisi *Markus – Elo Kuvaa* kokonaisuutena. Myös tietoisuus mäkihyppääjä Matti Nykäsen elämästä ja urasta on välttämätöntä näytelmän ymmärtämiselle, vaikka Nykäsen fiktiivistä vastinetta ei tekstissä olekaan.

Myös näytelmän fiktiivisessä juonessa on aukkoja joita todellisuus täyttää. Koko näytelmän perustilanne on lainattu todellisuudesta. Näytelmän tapahtumat käynnistyvät, kun Solar Films päättää kuvata fiktiivisen elokuvan pohjautuen Matti Nykäsen uraan ja elämään. Näytelmän perustilanne on rakennettu sen olettamuksen varaan, että katsoja on jollakin tasolla tietoinen Solar Filmsin todellisesta elokuvahankkeesta, mikä sai huipenuksensa täysin samaan aikaan kuin näytelmä.

Markus – Elo Kuva viittaa jatkuvasti teoksena itsensä ulkopuolelle nimeämällä fiktiiviset henkilöt ja tapahtumat todellisten esikuvien mukaan, ja siten edellyttää katsojalta

toistuvasti tietämystä informaatiosta mitä näytelmä ei itsessään kerro. Tästä johtuen *Markus – Elo Kuva* on niin riippuvainen oman aikansa todellisuudesta, että mitä todennäköisimmin se ei ole ymmärrettävä saati sitten relevantti niistä irrotettuna. Se tulee unohtumaan. Tämä korostunut riippuvuussuhde ympäröivään todellisuuteen ja aikaan on mielestäni ajankohtaisteatterin merkittävin ominaispiirre.

4.1.3 EPT – 981 ja todellisuus

Ohjaaja Pieta Koskenniemen käsityksen mukaan suomenkielistä sanaa ajankohtaisteatteri käytettiin ensimmäisen kerran puhuttaessa vuonna 1986 Oulun kaupunginteatterin alaisuuteen perustetusta ryhmästä EPT 981 – Elämänpalvelus teatteri, jonka vetäjinä toimivat Koskenniemi itse ja dramaturgi Marja Louhija. Koskenniemen mukaan sanan ajankohtaisteatterin takana mitä todennäköisimmin oli Louhija, joka oli suunnitellut EPT:n kaltaista kokeilua jo vuosia. (Koskenniemi 2007.)

Vuosia haaveilin työtavasta, jossa olisi mahdollista:

- Keskustella maailman asioista teatterin keinoin, rakentamalla kysymykset esityksiksi, silloin kun ne tuoreeltaan mieltä polttavat*
- soveltaa semmoista dramturgiaa, jossa tämän päivän kokemus maailmasta olisi läsnä: ei yhtä tarinaa, yhtä väittämää, yhtä totuutta, ei pelkkää faktaa tai fiktiota, vaan rinnan se arvojen ja tyylien kirjo, joka ympärillä aukeenee.*

(Louhija 1987)

EPT – 981 toteutti syksyllä 1986 muutamassa kuukaudessa kaiken kaikkiaan kaksikymmentä esitystä joita kutankin esitettiin vain kerran. Esityksissä ryhmä käsitteli juuri tuolloin heitä askarruttaneita teemoja sekoittaen niissä faktaa ja fiktiota, kirjoitettua ja improvisoitua. (Ristolainen1987; Koskenniemi 2007; Louhija 1987.)

EPT – 981 meni faktaa ja fiktiota naittaessaan vielä *Markus – Elo Kuvaakin* pidemmälle. Ryhmän esityksissä ei aina tyydytty vain viittaamaan todellisuuteen, vaan todellisuus otettiin usein osaksi esitystä. EPT: n esityksissä muun muassa käytettiin tekstimateriaalina todellisia uutisia, raportteja, reportaaseja ja vaikkapa kuolin-ilmoituksia. Esityksissä saattoi vierailla teatterin ulkopuolisia ihmisiä, muun muassa eri alojen asiantuntijoita, omina itsenään. Usein myös yleisö otettiin osaksi esityksen tekoa ja todellisuutta. Katsojat saatettiin kutsua esiintyjien kanssa saunaan tai heille leivottiin pullaa. Joskus katsojia haastateltiin videolle, ja nauha näytettiin heille itselleen vielä samana iltana. (Ristolainen1987; Koskenniemi 2007; Louhija 1987.)

EPT: esityksen kuvauksia lukiessa tulee mieleen, että useiden kohdalla ei ehkä voi edes puhua fiktiivisestä kokonaisuudesta mihin ryhmä olisi sekoittanut todellisen maailman elementtejä. Pikemminkin pitäisi puhua todellisuudesta minkä sekaan oli sijoitettu fiktiivisiä elementtejä. Eräälle EPT: n esityspäivälle sattui merkittävä historiallinen tapahtuma: Suomen luterilaisen kirkon kirkolliskokous, missä päätettiin naispappeudesta. EPT: llä oli paikan päällä toimittaja, joka tasaisin välein raportoi kirkolliskokouksen tunnelmia esitykseen. Esityksen draama tapahtui todellisuudessa samaan aikaan kuin sitä käsiteltiin teatterissa muun muassa asiantuntijapaneelin ja lukudraaman avulla. (Ristolainen1987; Koskenniemi 2007)

Nämä todellisuuden elementit olivat luonnollisesti EPT: n esitysten reiät todellisuuteen, ja on sanomattakin selvää, että nämä esitykset eivät voisi toimia toisessa ajassa ja todellisuudessa, koska ne rakentuivat suoraan tuota todellisuutta vasten. Esitykset olivat yhtä ympäröivän todellisuutensa kanssa. EPT: n esitykset olivat ainutkertaisia ja uusinnan ulottumattomissa.

4.2 Todellisuuden muodonmuutos

Kuten edellä totesin, kaikki teatteritaide käyttää todellisuutta materiaalinaan. Ajankoh-
taisteatterin ja puhtaasti fiktiivisen teatterin ero on siis muodonmuutoksessa, minkä to-
dellisuus kokee joutuessaan tarinan sisään. Tuossa muodonmuutoksessa minkä Louhija
kyseenalaisti Teatteri Lehden kirjoituksessaan vuonna 1987:

*– – muunnettu fiktioksi, kesytetty tarinan osaksi, estetisoitu hajuttomiksi ja
mauttomiksi ”hyvässä näytelmässä”. Miksi muka näyttämö on fiktiolle pyhi-
tetty?*

(Louhija, Teatteri Lehti 2/1987, 10)

Niin sanotusti normaalin täysin fiktiivisen teatterin tekoprosessissa tuo muodonmuutos
on usein niin raju, että todellisuudesta otetut elementit muuttuvat tunnistamattomiksi.
Useat kirjailijat ja näytelmäkirjailijat ovat ainakin julkisuudessa kovin haluttomia erot-
telemaan teostensa totuuteen pohjautuvia elementtejä täysin seipitteellisistä, sillä toden-
näköisesti he eivät halua sitoa fiktiotaan liian tiukasti todellisuuteen. Korostetaan, että
fiktio on aina fiktiota.

*Henkilö, joka esiintyy romaanissa, lakkaa olemasta todellinen henkilö, Si-
nervo kommentoi huhtikuussa Helsingin Sanomissa.*

(Markkanen 2006)

Muokkaamalla todellisen maailman lähteistä otetut elementit ainakin osin tunnistamattomiksi yritetään todennäköisesti tehdä pesäeroa taustalla olevan toden ja luodun fiktion välille. Tarkoitus on ehkä tehdä fiktiosta yleispätevää niin, että se olisi ymmärrettävä ja relevantti myös toisessa todellisuudessa. Että teos ei häviäisi oman aikansa mukana. Ettei fiktio kuolisi.

Toinen mahdollinen syys tälle muodonmuutokselle voi olla varovaisuus. Usein todellisuudesta lainatut elementit liittyvät suoraan todellisiin yksityishenkilöihin, ja heidän yksityisyyttään voidaan suojella muuttamalla elementit tunnistamattomiksi. Kun yksityiselämästä tehdään julkista fiktiota, prosessin moraaliset ulottuvuudet ovat todella monimutkaiset, kuten *Markus – Elo Kuvan* tekemistä kuvaavassa luvussa totesin. Työni tässä osassa en käsittele näitä todellisuuden lainaamisen moraalisia ulottuvuuksia lainkaan, totean vain, että sitä tapahtuu. Tunnen, että käsittelin teeman omalta osaltani loppuun *Markus – Elo Kuvassa*, mikä keskittyi juuri näihin moraalisiin ulottuvuuksiin. Monimutkaisten moraalisten ongelmien tutkimisessa taide on usein parempi väline kuin tiede.

Ajankohtaisteatteri ei pelkästään tyydy lainaamaan materiaalia todellisuudesta. Kuten edellä esitin, ajankohtaisteatteri viittaa suoraan fiktiivisen kokonaisuutensa ulkopuoliseen todellisuuteen tai jopa tekee ympäröivästä todellisuudesta osan itseään. Tämän kaltaista yhteyttä todellisuuteen ei yritetä peittää. Ajankohtaisteatteria tehtäessä ei yritetä häivyttää taustalla vaikuttavaa todellisuutta näkyvistä. Todellisuuden tunnistamisesta pikemminkin koetetaan tehdä väistämätöntä, sillä tämä TUNNISTAMINEN on koko ajankohtaisteatterin ydin.

Todellisuuden tunnistaminen fiktion taustalta on ajankohtaisteatterissa välttämätöntä, koska esittämällä tunnistettavan fiktiivisen vastineen todellisuudesta se kommentoi tätä todellisuutta. Ja tämä todellisuuden kommentointi on ajankohtaisteatterin tekemisen tärkein motiivi. Voidaan jopa sanoa, että ajankohtaisteatteri ei kommentoi, vaan se on kommetti.

5 AJANKOHTAISTEATTERIN MOTIIVI

Edellisten lukujen perusteella voimme siis todeta, että ajankohtaisteatteriesitykseksi voidaan lukea esitys, joka kommentoidakseen jotain todellista esityshetkellä ajankoh-
taista ilmiötä lainaa siitä elementtejä sisältönsä muuttamatta näitä tunnistamattomiksi. Ajankohtaisteatterin suhde kommentoimaansa todellisen maailman ilmiöön on nähdäk-
seni dialektinen. Koetan seuraavaksi purkaa tätä ajatusta auki.

5.1 Dialektiikka ja minä

Tarkoitukseni ei ole antaa käsitteestä dialektiikka yleispätevää tieteellisesti vedenpi-
tävää määritelmää, vaan avata käsitettä omasta näkökulmastani, kuinka itse sen ymmär-
rän ja miten sovellan sitä ajatteluuni ja teatterin tekemiseen.

Internetin vapaa sanakirja Wikipedia määrittelee dialektiikan seuraavalla tavalla:

*Dialektiikka on antiikin kreikkalaisten keksimä, filosofien käyttämä keskus-
telumuoto. Sana dialektiikka tulee etymologisesti kreikan kielen verbistä
dialegesthai, joka tarkoittaa 'keskustella'. Antiikin kreikkalaisille dialektiik-
ka tarkoitti retoriikkaan läheisesti liittyvää keskustelutaitoa. Dialektiikka oli
väittelymuoto ja menetelmä, jonka avulla ajatusta tai väitettä tarkastellaan
kaikista mahdollisista näkökulmista. – – Dialektiikan lähtökohta on, että
järki ajautuu aina ristiriitaan pyrkiessään ymmärtämään todellisuuden ra-
kennetta. Tämä ristiriita vaatii tuottamaan uuden teorian, joka ratkaisee ai-
kaisemmin törmätyyn ristiriitaan.*

(Wikipedia, dialektiikka)

Myöhemmin kreikkalaista dialektista metodia kehittivät muun muassa Immanuel Kant,
Johann Gottlieb Fichte ja Karl Marx. Fichten mukaan dialektiikka toteutuu kaaviossa

teesi-antiteesi-synteesi. Tässä dialektiikan muodossa päättelylle annetaan tietty käsitteellinen kehikko, jossa asiat kehittyvät eteenpäin vastakohtien kautta, kaaviota teesi – antiteesi - synteesi noudattaen. Marxille dialektiikka tarkoitti historian etenemistä ristiriitojen kautta. (Wikipedia: Dialektiikka)

Itse hahmotan dialektiikan ajattelutavaksi, missä tarkasteltavaa asiaa tutkitaan mahdollisimman monesta eri näkökulmasta. Punnitaan erilaisia näkökohtia ja mietitään erilaisten näkemysten perusteluja, johtopäätösten puolesta ja niitä vastaan. Ikään kuin pyritäisiin kohti totuutta eri laidoilta. Minulle dialektiikka on loputon prosessi mikä muistuttaa fyysikkojen matkaa absoluuttiseen nollapisteeseen. Esitetään väite ja sille vastaväite. Törmäyttämällä nämä toisiinsa saadaan johtopäätös, synteesi, uusi väite mikä taas kumotaan uudella vastaväitteellä. Dialektinen eteneminen ristiriitojen ja vallankumousten kautta näkyy sekä ihmiskunnan historiassa, että sen harjoittamassa tieteessä. Thomas Kuhnin esittämä teoria tieteen etenemisestä paradigmojen vallankumousten kautta edustaa minulle dialektista ajattelua puhtaimmillaan (Wikipedia: Thomas Kuhn, Paradikma). Minulle dialektiikka on tapa tarkastella maailmaa.

Vaikka Bertolt Brecht ei ole ensimmäinen teatterintekijä, jonka teoksissa voi nähdä dialektista ajattelua, hän on todennäköisesti ensimmäinen joka tuota käsitettä käytti puhuessaan teatterista. Brechtin yhteydessä yleensä käytetään vieläkin käsitettä *eeppinen teatteri*, vaikka hän itse alkoi sitä vanhemmiten vierastaa. Viisikymmentäluvulla hän käytti teatteristaan nimitystä *dialektinen teatteri*. (Haikara 1992, 514) Hänen ajattelunsa taustalla oli marxilainen dialektiikka (Haikara 1992, 92; Långbacka 1977, 200;). Kalevi Haikara kuvaa nuoren Brechtin törmäämistä dialektiikkaan näin:

Dialektiikka tarjosi keinon nähdä kaikki ilmiöt liikkeessä, muuttuvina ja siis muutettavina – – Maailma oli ristiriitojen näyttäjä, jossa asiat, ilmiöt ja ihmiset iskivät yhteen – – Yhtäkkiä Brechtin käytettävissä oli keino lähestyä mitä hyvänsä ilmiötä sen vastakohdasta, määritellä se ympäröivien ilmiöiden avulla – – ristiriidat olivat kaiken liikkeellepanevana voimana – – Näin marxismi näki maailman jatkuvassa prosessissa. Eilisen totuus oli tänään vale, tämän hetken tieto minuutin kuluttua ajastaan jäljessä, nykyisyys vain teoreettinen piste ohikiitävien tapahtumien vyöryssä.

Kenen ajattelumaailmaan tämä paremmin soveltuisi kuin näytelmäkirjailijan? Dialektiikka on dramaturgian isovelji.

(Haikara 1992, 92)

Suomeen Brechtin teatterinäkemysä oli tuomassa yhtenä ensimmäisten joukossa teatteriohjaajaa Ralf Långbacka. Oma ajatteluni ei ole saanut niinkään suoria vaikutteita Brechtiltä, vaan dialektinen tartunta on tavoittanut minut nimenomaan Långbackan ja englantilaisen näytelmäkirjailija David Haren kautta. Koen, että he ovat vieneet Brechtin aloittamaa dialektisen teatterin ajatusprosessia omilta osiltaan eteenpäin.

Tutustuin David Hareen ollessani vaihdossa St. John's Collegessa Yorkissa Englannissa syksyllä 2004. Luin lyhyen ajan sisään useita hänen näytelmiään. En viehättynyt niistä niinkään näyttämöteksteinä, hänen tuotantonsa on mielestäni jopa hiukan negatiivisella tavalla kirjallista, vaan minuun teki suuren vaikutuksen se tapa, jolla hän käsitteli yhteiskunnallisia aiheita näytelmissään. Hän oli poliittinen olematta poliittinen. Hän ei esittänyt näytelmissä mielipiteitään, vaan todella analysoi aiheitaan asettamalla asioita ja mielipiteitä tasavahvoina toisiaan vastaan. Jokaisen näytelmän jälkeen pääni oli pyörällä, enkä enää tiennyt mikä oli oikein ja mikä väärin. Hän todella aktivoi minut lukijana ajattelemaan itse, ja hän teki sen asettelemalla asioita oikealla tavalla toisiaan vastaan.

Toisin kuin Brecht, joka yleensä etäännytti yhteiskunnalliset näytelmänsä sijoittamalla todellisuudesta lainatut elementit fiktiossaan aivan toiseen kulttuuriin tai aikaan, Hare nimeää usein fiktionsa henkilöt ja tapahtumat todellisten esikuviansa mukaan. Vuonna 2004 hän kirjoitti näytelmän *Stuff Happens* niistä tapahtumista jotka veivät Ison-Britannian mukaan toiseen Irakin sotaan. Näytelmässä seikkailevat muun muassa George W Bush, Dick Cheney ja Donald Rumsfeld, jonka todellisesta lausunnosta näytelmän nimi on lainattu. Tämä ero Brechtin ja Hare välillä kertoo kuitenkin todennäköisesti enemmän ajasta ja todellisuudesta heidän ympärillään, kuin heistä kirjailijoina. Brecht etäännytti tekstinsä todennäköisesti käytännön eli sensuurin ja mahdollisen vainon tähden.

Palattuani Suomeen seuraavana keväänä 2005, samoihin aikoihin kuin aloitin kirjoittamaan *Markus – Elo Kuvaa*, tein teatterihistorian proseminaarityötäni. Aiheeni oli vuodet 1971-1977 Turun kaupunginteatterissa, eli kausi jolloin teatterin johdossa olivat Långbacka ja Kalle Holmberg. Luin tuolloin Långbackan kirjoituksia teatterista ja koin, että hän purki minulle auki sen mihin olin törmännyt Haren näytelmissä. Olin törmännyt dialektiikkaan. Näitten kahden herran minussa aloittama ajatusprosessi vaikutti suuresti *Markus – Elo Kuvan* syntyyn. En halunnut tehdä Markus Selinistä yksipuolista pilakuvaa. Halusin todella analysoida näytelmän avulla sitä mielenkiintoista tilannetta minkä Solar Filmsin *Matti*- elokuvaproduktio synnytti. Heräämiseni dialektiseen ajatteluun sai sanallisen muodon työpäiväkirjassani 14.2 2005:

Hyvin juttujen päälauseen perässä ei ole huuto- vaan kysymysmerkki!

5.2 Dialektiikka ja ajankohtaisteatteri

Mielestäni ajankohtaisteatterin suhde todellisuuteen on dialektinen, ja tämä kommentoitu suhde on jopa purettavissa Fichten esittämään kaavioon teesi – antiteesi – synteesi. Seuraavassa koetan selventää tätä ajatteluani.

Kuvitellaan jokin todellisen maailman ilmiö. Se voi olla mitä tahansa yhdestä todellisesta henkilöstä koko yhteiskunnan tasolla tapahtuvaan liikehdintään. Joka tapauksessa kuvittelemamme ilmiö on jotain mitä ajankohtaisteatterintekijä haluaa syystä tai toisesta käsitellä omassa ajassaan. Tämä ilmiö X on kaaviomme teesi.

Ajankohtaisteatterintekijä valmistaa ilmiöstä X esityksensä Y. Esitys muodostuu tästä todellisesta ilmiöstä lainatuista elementeistä ja täysin seipitteellisestä fiktiosta. Esitys muodostaa tietyllä tapaa fiktiivisen vastineen todellisuuden ilmiöstä X. Tämä ajankohtaisteatteriesitys Y on kaaviomme antiteesi.

Ajankohtaisteatterin dialektisessä kaaviossa synteesi Z on katsojan mielessä syntyvä idea, ajatus, mielipide tai vaikkapa kysymys mikä syntyy vasta kun katsoja yhdistää mielessään teesin ja antiteesin, eli mielikuvansa todellisen maailman ilmiöstä X ja ajankohtaisteatterin esittämän fiktiivisen vastineen Y.

Jotta tämä prosessi voisi toteutua, katsojan täytyy tunnistaa todellisen maailman ilmiö X fiktiivisestä Y:stä, kuten aikaisemmin esitin. Muodostamalla fiktiivisen antiteesin käsittelemästään ilmiöstä ajankohtaisteatteri aktivoi katsojan ajattelemaan – muodostamaan mieleensä oman synteesinsä. Näin ajankohtaisteatterintekijä ei tarjoa vastausta, synteesiä. Katsojan on muodostettava se itse.

*Mutta meillä ei ole tarvetta väittää mitään, vaan esittää kysymyksiä, ja saat-
taa kaikkea mahdollista outoon valoon. Me emme aina tiedä, onko tämä ra-
kentavaa vai tuhoavaa.*

(Kokkonen, 1987, 13)

5.3 Markus – Elo Kuvan dialektinen rakenne

Seuraavaksi koetan havainnollistaa teoriaani ajankohtaisteatterin dialektisestä olemuksesta näytelmäni *Markus – Elo Kuva* avulla.

5.3.1 Ensimmäinen taso

Koko *Markus – Elo Kuva* perusidea on dialektinen. Ensimmäinen ajatukseni näytelmästä oli, että se toimisi vastakappaleena *Matti*-elokuvalle. Käytin tuolloin sanaa vastakappale, mikä vastaa suoraan teoriani käsitettä fiktiivinen antiteesi.

Ensimmäinen dialektinen taso on nähtävissä jo ajatustasolla. *Matti*-elokuva oli voimakkaasti esillä mediassa jo ennen ensi-iltaansa. Tästä johtuen suuri osa suomalaisista todennäköisesti oli tietoisia tekeillä olleesta Matti Nykäsen elämään perustuvasta elokuvasta, vaikka asia ei olisi heitä kiinnostanutkaan. Suurella osalla suomalaisista oli siis todennäköisesti jonkinlainen mielukuva asiasta.

Jo pelkkä tietoisuus elokuvan vastakappaleesta toimivasta näytelmästä riitti toteuttamaan teoriani kuvaaman prosessin. Jo pelkkä tieto siitä, että Solar Films: in toiminta kyseenalaistettiin jollakin tavalla taiteen kentällä, eli siis pelkkä tietoisuus teesin ja antiteesin olemassa olost, riitti muodostamaan kysymyksen asettelu mikä oli tavoitteemme. Jokainen, joka kuuli molempien produktioitten olemassa olost, muodosti asiasta oman mielipiteensä, ajatuksensa, vastauksensa tai kysymyksensä eli teoriani synteisiin.

5.3.2 Toinen taso

Matti-elokuva teoksena, todellisen maailman yksittäisenä ilmiönä oli seuraavan tason teesi. Sen luonnollisena antiteesinä toimi näytelmä *Markus – Elo Kuva*. Teesi ja antiteesi törmäsivät vastakkain Vaihtolavalla katsojan mielessä. Hänen oma mielikuvansa todellisen maailman Solar Filmsistä, Markus Selinistä ja *Matti*-elokuvasta, olipa tämä nähnyt kyseisen elokuva tahi ei, yhdistyivät *Markus – Elo Kuvan* esittämiin fiktiivisiin vastineisiinsa. Kun katsoja yhdisti mielikuvansa näytelmän synnyttämiin, hänen mieleensä syntyi näistä synteesi. Hänen oman mielikuvansa mukainen todellisuus törmäsi meidän esittämämme fiktiiviseen vastineeseen. Katsoja itse vastasi vastakkainasettelun synnyttämään kyseenalaistukseen, minkälainen tuo vastaus sitten ikinä olikaan.

Matti-elokuva oli tuotannollinen kokonaisuus, ja siihen *Markus – Elo Kuva* yritti vastata mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Omat antiteesinsa saivat myös *Matti*-elokuvan traileri, elokuvan juliste (liite 2.), elokuvan motolla varustettu M-logo (liite 9.) sekä muu markkinointi. Jopa Helsingin rautatieasemalla sijainnut ”laskuri”, mikä näytti se-

kunnin sadasosan tarkkuudella jäljellä olevan ajan *Matti*-elokuvan ensi-iltaan, sai oman vastineensa *Markuksen Adventtikalenterista* (Liite 3.).

5.3.3 Kolmas taso

Markus – Elo Kuvan dramaturgisen rakenteen voidaan myös nähdä ilmentävän tätä dialektiikkaa. Tällä tasolla teesin muodostaa koko näytelmä sivulle 40. asti. Antiteesin taas muodostaa *Markuksen synkkä yksinpuhelu*–monologi (liite 1, 41), missä omaan fiktiivisyyteensä herännyt vihainen Markus kyseenalaistaa oikeutetusti ja perustellen koko näytelmän. Kirjoitusprosessin luonnetta kuvaa osuvasti se, että tämä kyseenalaistava monologi oli yksi ensimmäisistä syntyneistä tekstifragmenteista. Näytelmä muovautui valmiiksi törmäytyessään tasaisin väliajoin tähän loppumonologin sisältämään kyseenalaistukseen.

Yli vuoden *Markus – Elo Kuvan* ensi-illan jälkeen törmäsin samankaltaiseen dramaturgiaan uudestaan. Luettuani *Brechtin Galilein elämän* huomasin sen sisältävän lähestulkoon saman dramaturginen rakenteen. Koko näytelmän ajan Galilei ja kirjailija Brecht taistelevat rinta rinnan totuuden ja tieteen ja näiden oikeuksien puolesta, kunnes viimeisessä kohtauksessa heittävät yhdestä suusta epävarman ja pelokkaan kyseenalaistuksen katsojan/lukijan silmille. Ja juuri tämä viimeinen kohtaus nytkäyttää näytelmän teemat liikkeelle ja aktivoi ajatukset, eikä passivoi niitä antamalla valmista vastausta näytelmän esittämiin kysymyksiin.

Tässä vaiheessa hän tavoitti teatterille päätavoitteenkin, josta hän piti kiinni ikänsä kaiken: katsoja oli saatava käyttämään aivojaan.

Kalevi Haikara Brechtistä (Haikara 1992, 100)

5.3.4 Neljäs taso

Markus – Elo Kuvan dialektinen rakenne näkyy luonnollisesti myös repliikkitasolla ja miten kohtaukset ja tapahtumat kulkevat eteenpäin ristiriitojen kautta. Draamaa synnyttävät ristiriitaiset tavoitteet ja mielipiteet. Pyrkimyksenäni oli olla korostamatta kenenkään ajatusmaailmaa, mielipiteitä tai tavoitteita omien mielipiteitteni mukaan. En tietenkään voinut yksilönä ja ihmisenä häivyttää täysin omia mielipiteitäni ja arvotuksiani, mutta pyrin esittämään vastakkaiset asiat mahdollisimman tasavahvoina tai ainakin saman logiikan säännöillä perustellen. Vaikka lähtötilanteessa olin ehkä jollakin tasolla *Matin* ja näytelmässä aktiivisesti toimineen fiktiivisen Mervi Nykäsen puolella, fiktiivinen Markus voitti useasti ja monessa asiassa minut puolelleen.

Dialektiikka näkyy luonnollisesti parhaiten dialogissa, koska niiden keskinäinen suhde on kuin kanan ja munan suhde toisiinsa. Seuraavassa koetan purkaa dialogitasolla näkyvää dialektiikkaa tekstinäytteiden avulla:

TEESI: *Eikö tässä vaiheessa pitäis jo teksti osata ulkoa? Eikös tämä ollu kenraaliharjoitus?*

ANTITEESI: *Tämän tyyppisissä jutuissa taiteellinen... hinkkaaminen ja loppuun hiominen on aivan epäolennaista. Tärkeintä on sanottava ja ajoitus.*

TEESI (ANTITEESI SUHTEESSA EDELLISEEN) *Just tällaset jutut ei kiinnosta kun taiteilijaa itteään ja paria sen ryyppykaveria. Miten sä luulet muuttavas maailmaa näytelmällä, jonka näkee vaan muutama kymmenen helsinkiläistä taiteilijaa? Ne on kuule varmaan ihan samaa mieltä sun kanssa jo valmiiksi. Tällasilla jutuilla ei oo mitään arvoa.*

ANTITEESI: *Ai niinkö? Ja senkö takia pitäis olla hiljaa? Että jos kukaan ei kuuntele, niin kannattaa olla hiljaa?*

(ks. liite 1, 32-33.)

Dialogi etenee jatkuvasti rakenteella väite – vastaväite, teesi – antiteesi. Synteese syntyy dialogin edetessä, mutta ne muuttuvat jo syntyhetkellään teeseiksi, mitkä kumotaan seuraavaksi. Dialogi ja ilmenevät asiat etenevät ristiriitojen kautta

6 AJANKOHTAISTEATTERIN TEOSRAJA

Edellisessä luvussa esitin, että ajankohtaisteatterin suhde todellisuuteen on dialektinen, ja että sen päämäärä on aktivoida katsoja pohtimaan kriittisesti jotakin todellisen maailman ilmiötä esittämällä hänelle siitä fiktiivinen antiteesi. Tämä johtaa mielestäni siihen, että ajankohtaisteatteri eroaa muusta teatterista myös poikkeuksellisen teosrajansa vuoksi.

Yleensä esittävässä teatteritaiteessa teokseen lasketaan kuuluviksi ne asiat mitä esityksen keskon aikana tapahtuu esitystilassa. Esityksen keston voi määritellä monella tapaa, mutta yleensä se lasketaan esityksen suunnitellut toiminnan alkamisesta sen päättymiseen.

Mielestäni tämä ei päde ajankohtaisteatterissa. Koska ajankohtaisteatterin tavoite saada katsoja aktivoitumaan, tuo katsojassa tapahtuvaksi toivottu reaktio on osa esitystä. Jos katsoja ei syystä tai toisesta aktivoidu, teos jää keskeneräiseksi. Jos taas katsoja aktivoiduu ja jatkaa ajatusprosessiaan esityksen näennäisen päättymisen jälkeen, ja esimerkiksi puhuu siitä ihmisten kanssa jotka eivät nähneet esitystä, esitys jatkuu heissä. Ajankohtaisteatteri on luonteeltaan dialektista, ja dialektiikka on prosessi. Prosessi kuolee vasta pysähtyessään. Tämä prosessi kuolee vasta kun se ei enää aktivoi ketään ajattelemaan. Ajankohtaisteatteriesitys kestää yhtä pitkään kuin sen käynnistävä prosessi.

Tätä väitettä vastaan olisi helppo käydä vertaamalla esitystä vasaraan. Vasaran tarkoitus on hakata nauloja, mutta se ei lakkaa olemasta vasara, vaikka sitä ei koskaan käytettäisi.

Argumentti on kieltämättä perusteltu ja looginen, mutta itse vertaus on väärä. Täysin fiktiivistä ”perinteistä” teatteriesitystä voi mielestäni verrata vasaraan, mutta ajankohtaisteatteriesitystä ei. Perinteinen täysin fiktiivinen teatteri on teos itsessään. Se on taideos riippumatta mitä mahdolliset katsojat siitä ajattelevat tai sen kautta kokevat.

Ajankohtaisteatterin kohdalla vertaus on ontuva. Kuten aikaisemmin olen todennut, ajankohtaisteatterintekijälle itse teos ei ole päätarkoitus. Tärkein motiivi taiteen tekemiselle on tässä tapauksessa katsojan ajanttelun aktivointi ja keskustelun herättäminen. Esitys eli vasara on vain väline tähän tarkoitukseen pyrittäessä. Väitteeni on, että ajankohtaisteatteriesitystä ei voi nimittää teokseksi. Ajankohtaisteatteriesitys aina teko. Tämän takia olisi epäloogista verrata ajankohtaisteatteriesitystä vasaraan. Loogisempaa olisi verrata ajankohtaisteatteriesitystä naulan lyömiseen, missä vasaraa käytetään välineenä, työkaluna.

Tästä tekoluonteestaan johtuen ajankohtaisteatteri jää keskeneräiseksi, jos se ei herätä keskustelua. Herännyt tai häräämättä jäänyt keskustelu osa ajankohtaisteatteriesitystä. Havahtumiseni ajankohtaisteatterin tekoluonteeseen sai kirjallisen muodon ensimmäisen kerran työpäiväkirjassani 20.8 2005:

Ajankohtaisteatteriesitys ei ole kivi. Se on kiven heitto järveen. Jos laineita ei synny, tiedät epäonnistuneesi.

(Työpäiväkirja 2005–2006)

7 LOPPUSANAT ELI OPINNÄYTTEEN TEESI JA ANTITEESI

7.1 Opinnäytteen teesi

Olen koettanut määritellä käsitettä ajankohtaisteatteri. Väitteideni mukaan ajankohtaisteatteriksi voidaan siis lukea esitys, joka kommentoidakseen jotain todellista esityshetkellä ajankohtaista ilmiötä lainaa siitä elementtejä sisältöönsä muuttamatta näitä tunnistamattomiksi. Esitin myös teorian ajankohtaisteatterin dialektisesta luonteesta, jonka mukaan ajankohtaisteatteri koettaa aktivoida katsojaansa esittämällä fiktiivisen antiteesin käsittelemästään todellisen maailman ilmiöstä, ja että tämän antiteesin todellisen vastineen tunnistaminen on välttämätöntä jotta aktivointi onnistuisi.

Olen esittänyt myös, että luonteenomaisen aikasidonnaisuutensa takia ajankohtaisteatteri ei yleensä ole relevantti tai edes ymmärrettävä kokonaisuus esitysjankohansa jälkeen. Tästä syystä ajankohtaisteatteri näyttäisi kuolevan oman aikansa mukana myös näytelmäkirjallisuuden muodossa.

Mutta miksi sitoa taiteensa näin vahvasti aikaan? Miksi tehdä taidetta, mikä vanhenee välittömästi? Glynne Wickhamin luonnehtii *Teatterihistoria*–kirjassaan englantilaisten näytelmäkirjailijoiden David Haren ja Caryl Churchillin näytelmiä seuraavalla tavalla:

Viidenkymmenen vuoden kuluttua tästä hetkestä kaikkia näitä näytelmiä voidaan kenties pitää liian vanhentuneina uudelleen esitettäviksi, mutta kiistaton totuus on se, että nämä kaksi kirjailijaa ovat uskaltaneet kirjoittaa oman aikansa polttavimmista poliittisista ja yhteiskunnallisista kiistakysymyksistä ja ovat siten rohkaisseet katsojia kohtaamaan ne silmästä silmään sen sijaan että he lakaisisivat ne pois näkyvistä.

(Wickham 1992, 266)

Ajankohtaisteatterin tekijöitä näyttäisi yhdistävän tietty yhteiskunnallinen valppaus, kuten Heikkinen mainitsee (Heikkinen 2004, 9), mutta tämä yhteiskunnallisuus ei näy puoluepoliittisena aatteena, vaan pikemminkin tarpeena kyseenalaistaa ympärillä olevan todellisuuden ilmiötä. Ajankohtaisteatterintekijät näyttävät karttavan vastausten antamista.

Näytelmä *Markus – Elo Kuva* oli minulle itselleni ajatteluprosessi, ei sen lopputulos. Minulle teatterin tekeminen ja sille kirjoittaminen on tapa tarkastella maailmaa ja yritys ymmärtää sitä. Käytän teksteissäni ja esityksissäni ajankohtaista todellisuudesta otettua materiaalia, koska yritän tekoprosessin aikana ymmärtää itseäni ympäröivää moniselitteistä todellisuutta. Itse esityksessä en halua tarjota katsojalle oman ajatteluni lopputulosta vaan koko ajatteluprosessin, jotta hän voisi jatkaa tätä prosessia omalta osaltaan. Tämän kaltainen suhde ajatteluun, taiteen tekemiseen ja todellisuuteen tuntuu yhdistävän ajankohtaisteatterin tekijöitä.

– – Keskustella maailman asioista teatterin keinoin, rakentamalla kysymykset esityksiksi, silloin kun ne tuoreeltaan mieltä polttavat.

(Marja Louhija, Teatteri Lehti 2/1987, 10)

Väittämää, tarinaa tärkeämpi on rinnastuksista syntyvä kysymys. Kysymys elämän voimista ja esteistä näinä vekkulimaisina aikoina. Tomutetaan merkityksistä tyhjentyneet käsitteet. Tirkistellään, onko hullu se, joka alinomaa löytää itsensä oudoista paikoista vai se, joka ei koskaan löydä itseään oudoista paikoista.

(Marja Louhija, Teatteri Lehti 2/1987, 4)

Suoraan aatteita julistava esitys ei aseta mitään kysymyksiä, se antaa vain vastauksia. Ja tähän tarkoitukseen teatteri on turhan tehoton ja turhan kallias väline. Viulua voi käyttää monella tavalla, mutta nauvoja sillä on huono hakata. Itse käytän naulahommista mieluummin vasaraa. Minusta poliittisen teatterin täytyy esittää kysymyksiä ja pakottaa yleisö itse kysymään.

(Långbacka 1977, 203-204)

Tuntui, että teatteri ja soveltava draama tarjoaisivat keinoja ajattelun ja toiminnan symbioosille. Ajankohtaisteatterikurssilla tuntui tuoreiden kysymysten synnyttäminen yhtäkkiä käyvän mahdolliseksi. Teatteri tarjosi apua, kun yhteiskunnallinen selittäminen ei enää riittänyt.

(Tihinen 2002, 3)

7.2 Opinnäytteen antiteesi

Kun vuonna 2003 kuulin tekeillä olleesta Solar Filmsin *Matti*-elokuvasta, ensimmäinen ajatukseni oli, että Nykästä käytetään jälleen hyväksi. Koko ajatusprosessin käynnisti närkästys siitä, että useasti julkisuudessa riepoteltua miestä riepotellaan tällä kertaa elokuvataiteen nimissä. Koin, että Solar Films aikoi käyttää Nykästä hyväkseen.

Jos Solar Films käytti Matti Nykästä hyväkseen käyttäessään tämän elämää fiktiivisessä elokuvassa, miksi minun toimintani olisi sen hyväksyttävämpää? Enkö minä käyttänyt Markus Seliä hyväksi aivan yhtä lailla?

Olen puhunut kauniisti siitä, kuinka ajankohtaisteatterintekijä lainaa todellisuudesta elementtejä herättääkseen ihmiset ajattelemaan ja keskustelemaan. Äsken hahmottelin ajankohtaisteatterintekijästä jopa tietynlaista marttyyriä, pyhimystä, joka uhraa oman kuolemattomuutensa taiteensa kautta, jotta voisi kirjoittaa oman aikansa polttavimmista poliittisista ja yhteiskunnallisista kiistakysymyksistä ja rohkaista siten katsojia kohtaamaan ne silmästä silmään sen sijaan että he lakaisisivat ne pois näkyvistä. Onko todella näin? Onko ajankohtaisteatteri todella näin pyyteetöntä?

Stadiasta teatteri-ilmaisun ohjaajaksi valmistunut Jani Tihinen kuvasi omaa suhdettaan ajankohtaisteatteriin kirjallisessa opinnäytetyössään *Hyppy – Se suuri kyy*.

Sanomalehtiin houkuttaa tarttumaan myös tarve tehdä poliittista ja yhteiskunnallista teatteria. Henkilökohtainen päivittäinen lehtikatsaus herättelee assosiaatioita ja persoonallisia kysymyksen asetteluja. Nämä toimivat lähtökohtina kun tehdään ympäröivään todellisuuteen kiinnittyviä ja siitä ammentavia esityksiä, jotka pyrkivät välttämään julistamisen, saarnaamisen ja kiinnittymisen yhteen totuuteen. Voi olla, että nämä tarpeet ovat ikäpolveleni tyypillistä sitoutumisen pelkoa; vastareaktio 1970-luvun opiskelijoiden poliittisille massaliikkeille. Joka tapauksessa olennaiseksi, ellei jopa kaikkein tärkeimmäksi, nousee tarve löytää tuoreita ja purevia kysymyksiä sen sijaan että pyrittäisiin tarjoamaan valmiita vastauksia.

(Tihinen 2002, 14)

Opinnäytetyössään Tihinen jopa epäilee ajankohtaisteatterin kysyvän dialektisen luonteen johtuvan sukupolvensa sitoutumisen pelosta. Onko ajankohtaisteatteri mielipiteettömien ihmisten poliittista teatteria? Käyttääkö ajankohtaisteatterintekijä todellisuutta hyväkseen, koska hänellä ei ole omia mielipiteitä siitä tai rohkeutta niitä esittää?

Viillinnyin mahdollisuudesta tuottaa esitysmateriaalia syventymällä sanomalehtiin ja poimimalla kiinnostavia aiheita ryhmässä keskusteltavaksi ja jatkokehiteltäväksi. Vastaavanlaista spontaaniutta en ollut aikaisemmin kokenut pyristelyissäni teatteritaiteen ihmeellisessä maailmassa. Ajankohtaisteatteri tuntui elvyttävän assosiaatiokykyäni ja tukahduttavan ylenpalttisen itsesensuurin. Matka alkuperäisestä ideasta ja tajuamisen hetkestä lopulliseksi esitykseksi oli niin vauhdikas, että omien ratkaisujen kyseenalaistaminen jäi taka-alalle.

(Tihinen 2002, 3)

Tai puhtaasti mielikuvituksettomuuttaan?

"Pyörä on jo keksitty" - sanonta on tuttu monesta yhteydestä. Todennäköisesti kaikki ideat on jo käytetty, miksi siis yrittää keksiä uutta pyörää? Ideoitten ja materiaalin varastaminen oli hauskaa ja jännittävää puuhaa.

En muista, koska viimeksi olisin ollut yhtä inspiroitunut ja saanut yhtä paljon ideoita, kun etsiessäni varastettavia ideoita.

(Heikkinen 2003, 53)

Kirjoitan mykän tytön tarinaa. Rutistelen papereita. Vittuako sitä keksimään.

(Kokkonen 1987)

Markus – Elo Kuvassa fiktiivinen Jasper Pääkkösen esittämä fiktiivinen Matti Nykänen puhuu Jumalalle.

Luoja. Luoja on luonut jotakin. Tullakseen Luojaksi on luotava jotain ensiksi. Sinä loit itsesi. Luomalla meidät, luomalla minut sinä loit itsesi.. Luomalla minut minä loin sinut... Minä tein sinut? Minä loin Luojan... meneekö se niin?

(Jasperin repliikki *Markus – Elo Kuvassa*. Liite 1, 19)

Tarkoitus oli, että kohtauksessa fiktiivinen mäkikotka puhuisi Jumalalle, ja kysymyksellään kääntäisi Raamatun kuvaaman luomisprosessin ylösalaisin. Jossakin vaiheessa näytelmän tekoprosessia huomausin, että repliikissä puhuu myös fiktiivinen henkilö kirjoittajalleen. Loinko minä tämän fiktiivisen hahmon tullakseni kirjailijaksi? Käytinkö Pääköstä, Seliniä ja kumppaneita hyväkseni tullakseni näytelmäkirjailijaksi? Tämä olisi täysin perusteltu syytös.

Matti-elokuva ja *Markus – Elo Kuva* olivat tietyllä tapaa täysin samalla viivalla. Tietysti mielessä katsottuna *Matti*-elokuva oli jopa eettisempi. Kuten fiktiivinen Markus näytelmässä toteaa, *Markus – Elo Kuva* oli jollakin tapaa hyökkäys yhtä yksityishenkilöä kohtaan (liite 1, 41), kun taas *Matti* oli vain tarina urheilusankarista. Ja vieläpä tarina, josta päähenkilön todellinen esikuva piti:

[Aleksi Mäkelän kommentti] *Matilta tuli itkut ja naurut ja kaikki siltä väliltä.*

Matti oli erittäin liikuttuneessa tilassa. Hän oli aivan haltioissaan ja innostunut nähtyään elokuvan. Se todistaa, että olemme onnistuneet työssämme, Mattia esittävä Jasper Pääkkönen lisää.

(Näveri 2006)

LÄHTEET

Haikara, Kalevi 1992. Bertolt Brechtin aika, elämä ja tuotanto. Helsinki: Art House Osakeyhtiö.

Heikkinen, Sanna 2003. Henkeen ja vereen – Metodina varastaminen. Helsingin ammatikorkeakoulu Stadian Esittävän taiteen koulutusohjelman kirjallinen opinnäyte-työ.

Henttunen, Sari. Ensi-illat: Kohuttu Matti-elokuva saa ensi-iltansa tänään. Ilta-Sanomat 13.1 2006, 26.

Houni, Pirjo 2005. Näin Jasperista tuli meidän Matti. [Artikkeli sisältää Jasper Pääkkö-sen ja Aleksi Mäkelän haastattelut] Seura 32/2005. Yhtyneet Kuvalehdet Oy.

Itkonen, Leila 2006. Filmin täytyykin olla kova [Artikkeli sisälsi Aleksi Mäkelän haastattelun] Ilta-Sanomat 4.1 2006.

Kokkonen, Tuija 1987. Erään mykän tutkimuksia. Teatteri Lehti 2/1987, 10–12.

Korpimo, Ritva 2005. Isä, poika ja esikoisromaani. Helsingin Sanomat 23.3. [WWW-dokumentti]
<http://www2.hs.fi/extrat/kulttuuri/kirjallisuuspalkinto05/2005_lahti.html> (Luettu 14.3 2007)

Koskenniemi, Pieta 2007. [Itse tekemäni] Koskenniemen haastattelu 2.4 2007.

Louhija, Marja 1987. EPT – Tätä kadonnutta aikaa etsimässä. Teatteri Lehti 2/1987, 10.

Långbacka, Ralf 1977. Realismin kolme tasoa. Teoksessa Peter von Bach, Pekka Milonoff (toim.). Teatterikirja. Helsinki: Love kustannus Oy. 199-210.

Marjamäki, Tuomas 2003. Jasper Pääkkösen seuraava elokuvarooli: Matti Nykänen. Ilta-Sanomat 21.11 2007, 27.

Markkanen, Mari 2006. Vapaata riistaa. Ilta-Sanomat Plus. 7.1 2006, 4-6.

Meri, Lauri 2006. Lämpöä ja läheisyyttä tarvitsemme kaikki. Helsingin Sanomat 29.1. 2006. [WWW-dokumentti]
<www.hs.fi/kulttuuri/artikkeli/L%C3%A4mp%C3%B6%C3%A4+ja+l%C3%A4heisyytt%C3%A4+tarvitsemme+kaikki/1135219396564> (luettu 12.2. 2007).

Moilanen, Laura-Kristiina 2005. Inhimillinen kokemus kaunokirjallisenä. Agricola-Suomen historian verkko. [WWW-dokumentti]
<<http://agricola.utu.fi/nyt/arvos/arvostelut.php?arvostelu=881>> (Luettu 13.4 2007.)

Mäkelä, Martti K 2005. Kuninkaan uudet seikkailut golfkentillä. Skenet versio 3.0 14.4 2005. [WWW-dokumentti]
<http://www.skenet.fi/index.html?menuid=381&aid=1045> (Luettu 12.2 2007)

Mäkelä, Martti K 2007. Teatterijuttu Loppukilpailu. Skenet versio 3.0 6.3 2007. [WWW-dokumentti] <<http://www.skenet.fi/index.html?menuid=381&aid=1728>> (Luettu 13.4 2007)

Mäkelä, K Martti 2006. Teatterijuttu Rakkaudesta minuun. Skenet versio 3.0 2.2. 2006. [WWW-dokumentti] <www.skenet.fi/index.html?menuid=381&aid=1358> (Luettu 12.2.2007.)

Niiranen, Jussi 2003. Matti Nykäsen haastattelu. Artikkelista Jasper Pääkkösen seuraava elokuva rooli: Matti Nykänen. Marjamäki, Tuomas (toim.) Ilta-Sanomat 21.11 2007, 27.

Näveri, Tuomas. Ilta-Sanomat. 6.1 2006, 2.

Ollikainen, Anneli 1986. Annette Arlander [Annette Arlanderin haastattelu]. Teoksessa Ollikainen, Anneli (toim.). Haaveesta vai pakosta. Helsinki: Valtion painatuskeskus/Teatterikorkeakoulu

Petäjä, Jukka 2005. Lukija on ainoa tuomari. Helsingin Sanomat 22.4 2005, C10.

Pääkkönen, Jasper 2005. [Pääkkösen haastattelun kirjoittaja epäselvä] Ilta-Sanomat 4.3 2005.

Ristolainen, Kari J. 1987. Kulttuurivihkot 1/1987, 5

Solar Filmsin kotisivut. Pahat pojat, joilla ei ollut vaihtoehtoa. [WWW-dokumentti] <<http://www.solarfilms.com/elokuvat/kaikki/pahatpojat/>> (Luettu 13.4 2007.)

Taskinen, Niko 2005 –2006. *Markus – Elo Kuvan* työpäiväkirja.

Wickham, Glynn 1992. Teatterihistoria. Helsinki: Teatterikorkeakoulu

Wikipedia: dialektiikka [WWW-dokumentti] <http://fi.wikipedia.org/wiki/Dialektiikka> (Luettu 14.2 2007)

Wikipedia: Dialektinen päättely [WWW-dokumentti] <http://fi.wikipedia.org/wiki/P%C3%A4%C3%A4ttely> (Luettu 14.2 2007)

Wikipedia: Traileri [WWW-dokumentti] <<http://fi.wikipedia.org/wiki/Traileri>> (Luettu 2.2 2007)

Liite 1: *Markus –Elo Kuvan* päivitetty 5.12 2006 käsikirjoitus (41. sivua)

*Elämä on ihmisen
parasta omaisuutta.*

Markus - Elo Kuva

”Elämä on ihmisen parasta omaisuutta”

Niko Taskinen

Kantaesitys Vaihtolavalla Helsingin Kalliossa 13.1 2006

(Korjattu 5.12 2006)

niko.ta.taskinen@gmail.com

044 2987 544

Henkilöt:

Markus, tuottaja

Aleksi, elokuvaohjaaja

Marko, elokuvakäsikirjoittaja

Jasper, näyttelijä

Mervi, ex- mäkihyppääjän vaimo

Tuomari

Asianajaja

ja muutama Näyttelijä

Tämä näytelmä on fiktiivinen.

Kaikki yhtymäkohdat todellisuuteen ovat siis täysin sattumanvaraisia tai kylmän harkittuja.

I Näytös

1. Idea!

Tuottaja miettii.

Markus:

Mä teen elokuvan Matista!

Tätä ei oo muut keksineet. Mä sen keksin. Nyt menee ennätykset! Sitä tulee kattomaan kaikki. Nekin ketkä sitä vihaa, ja ketkä vihaa mua. Näin on!

2. Tehtävänanto

Tuottaja alkaa toimia. Saapuu studiolle. Ohjaaja nousee ohjaajantuolista tehdäkseen tilaa Tuottajalle. Tuottaja istuu.

Markus:

Aleksi, mä keksin. Matti! Sitä ei oo muut keksineet. Koko kansan ikioma mäkikotka. Tää toimii!

Aleksi:

Matista leffa. Miksi?

Markus:

Koska se kannattaa.

Aleksi:

Kuka Matiksi?

Markus:

Jasper.

Aleksi:

Niin, niin. Suostuuko?

Markus:

Pakko sen on suostua. Mä sen palkan maksan.

Aleksi:

Niin... Elävästä miehestä elokuva... No se on kyllä Matti. Ei sitä kukaan ihmettele.

Jotkut kyllä suuttuu.

Markus:

Suuttukoot viherperseet. Se on hyvää mainosta.

Aleksi:

Okei... Matista tarina... mikäs siinä vois olla pointti? Onko sulla jo päälause mietittynä?

Markus:

Sen keksiminen on sun ja mikä se on se, no sano nyt mikä sen nimi on? Marko! Niin teidän hommia! Ja Aleksi! Koko kansan oma mäkikotka laskeutuu elokuvateattereihin perjantaina 13. tammikuuta 2006. Sulla on vuos aikaa. Tee hyvä leffa.

3. Kuvaukset

Studio. Matti- elokuvan kuvaukset. Ohjaaja ohjaa. Maankuulu Näyttelijä näyttelee. Jaloissa on sukset ja yllä sininen hiihtoasu. Rinnassa kilpailunumero 13 ja poskella räkä. Toisessa kädessä koskenkorvapullo ja toisessa siniristi pöytäviiri. Näyttelee yrittävänsä sanoa pitkään jotain. Lopulta sanoo yhden järjellisen lauseen.

Jasper:

Tahtooko ne tytöt pillua?

Tuottaja on saapunut hetkeä aikaisemmin seuraamaan kuvauksia.

Markus:

Mitä? Mitä vittua te teette? Poikki. Hei kaikki! Pitäkää tauko. Menkää vaikka kahville!

Tuottaja ja Ohjaaja jäävät kahden.

Markus:

Mitä te oikein puuhaatte täällä?

Aleksi:

Tehdään Matista leffaa.

Markus:

Aleksi. Tästä pitäis tulla oikeesti vakavasti otettava elokuva.

Aleksi:

Niinhän sitä puhuttiin.

Markus:

No mikä nyt sitten oikein mättää?

Ohjaaja antaa Tuottajalle käsikirjoituksen. Tuottaja selailee sitä hetken.

Markus:

Missä se on?

Aleksi:

En minä tiedä.

Markus:

Marko!

Käsikirjoittaja tulee.

Marko:

Mitä?

Markus:

Tämä on kuule aika paska. Kun tehdään leffaa niin pitäis lukea pohjalle muutakin ku seiskaa. Oleppa kiltti poika ja kirjota tämä uudestaan.

Marko:

Joo.

Käsikirjoittaja poistuu. Viereisestä huoneesta kuuluu keskustelua.

Jasper:

Mervi!

Mervi:

Matista teette elokuvaa.

Marko:

Niin, tuota jos sitten Markus...

Jasper:

Minä...näyttelijänä minä en...

Mervi:

Ja kuka teistä tietää mitä Matti tästä ajattelee?

Jasper:

Niin minä näyttelijänä kun...

Marko:

Tuota jos sitten Markus...

Ex- mäkihyppäjän Vaimo tulee kädessään tekeillä olevan elokuvan käsikirjoitus.

Markus:

Tämä on yksityisaluetta.

Mervi:

Tämä on yksityisaluetta.

Markus:

Ei ole.

Mervi:

Eikö?

Markus:

Ei. Ulos täältä tai minä heitän.

Mervi:

Ei tarvitse.

4. Ohjaajan kriisi

Studio. Tuottaja istuu Ohjaajan tuolissa hieman varjossa. Käsikirjoittaja makaa mahallaan lattialla ja kirjoittaa.

Markus:

Jos sitä mäessä voittaa muutamat mitalit ja sitten tippuu monttuun, niin on ihan turha lähettää tänne vaimo huutamaan. Itse soittaa kännessä seiskaan, että tulkaapa tänne ja olkaapa taas kiinnostuneita, ja sitten mulle alkaa, että rahastat sen elämällä. Jos puhuttelee kaikkia Hymyn toimittajia nimellä ja on niiden numerot kännykässä muistissa, niin ihan on turha tulla sanomaan että elokuvaa et tee! Se ratsasti itellään muitten kanssa jo kun me Rennyn kanssa kulettiin vielä metrossa.

Jos mitalikahvit valuu rinnoille niin silloin mennään kouluun eikä ruveta levylaulajaksi. Jos joku on sitä kohtaan ollu moraaliton niin ne managerit jotka on saaneet sen uskomaan että se osaa laulaa! Ja eikö kaikki missit ja urheilijat lue ittesä joksiki merkatinks jossakin välissä ja pyörittävät sitten alemman luokan paperia tuolla toimistoissa tai myyvät kännyköitä sen jälkeen kun nilkat pettää.

Ja vittu pornotähti! Joo. Minäkin rupeen... vittu lotaks, eiku mitä marttoja ne on...

Marko?

Marko:

Mitä?

Markus:

Onko lotista tehty jo leffaa?

Marko:

Ai Helmut Lotista?

Markus:

Mikä takki tämä oikein on? Nämä... miks tässä ei oo taskuja? Siis mitkä nämä...

Huijausta.

Marko:

Mitä?

Markus:

Mitkä taskut nämä on? Ei tänne saa mitään. Ommeltu...

Marko:

Ai. Ei niillä kai oo mitään nimeä. Ne on vaan valetaskut. Ne vaan näyttää siltä että ois taskut, mut ei niitä oikeesti oo. Ne vaan näyttää siltä, että ois taskut, niinku että mutta...

Markus:

No kyllähän mä sen tajuan, mutta mikä idea siinä on?

Marko:

Se kai näyttäs tyhmältä jos siinä ei olis taskuja.

Markus:

Mutta eikö samalla vaivalla ois voinu tehdä ihan oikeetki taskut?

Marko:

En mä tiiä. Älä räplää niitä. Revit vielä saumat.

Markus:

Missä kaikki on? Täällä on hiljaista kuin hautausmaalla. Miks ei kamerat pyöri?

Marko:

Aleksi oli tänään aika pahalla päällä. Aamulla se sai jossakin vaiheessa taas raivarin ja sitten se käski kaikki kotiin loppupäiväksi.

Markus:

Omin lupineen? Mikä sitä vaivaa? Taas menee rahaa kaivoon.

Marko:

Meillä on ollut Aleksin kanssa hieman erimielisyyksiä tekstin suhteen.

Markus:

Mitä? Kuvattu on jo monta viikkoa, ja te idiootit tappelette vielä tekstistä. Marko. Ei elokuvia näin tehdä. Aleksi!

Ohjaaja saapuu.

Aleksi:

Markus. Mä olen aika väsynyt.

Kun mä en enää tajua mikä on tään leffan pointti on? Mikä on tän jutun päälause? Mikä on idea? Mä en oikeasti tajua mitä tällä elokuvalla halutaan sanoa. Sä keksit, että nyt tehdään Matista leffa, koska sitä ei oo vielä muut keksiny. Niin onko se ihme, että muut ei oo keksiny, kun ei siitä jatkästä oo mitään sanottavaa! Mulla menee hermot.

Kun tavallisestihan meillä on ollu päähenkilönä urbaani nuori menestyjä. Että sillä on niin ku kaikkea, ja mitään ei puutu, ja se menestyy, mutta sen sisällä, sisällä on tyhjä

aukko mitä se täyttää seksillä ja rahalla ja huumeilla. Että sillä on kaikkea ja silti se kaipaa jotain! Ja että se on kadottanut kosketuksen syvimpiin inhimillisiin tunteisiin.

Levottomat! Ne oli hyviä leffoja, mutta niitä oli jo kolme. Ja oikeesti ei se tähän käy enää, kun tämä on Matti. Matti on Matti. Ei se oo urbaani. Se on ... Matti! Kun Matti siis on meidän näkökulmahenkilö, eikö niin? Niin eikö meillä pitäisi sitten olla näkökulma siihen? Mutta kun meillä on vaan idea kuningasidea että tehdään leffa! Mikä on meidän tulokulma Mattiin? Se tästä puuttuu, se on epäselvä! En minäkään voi ohjaajana ihan mistä tahansa paskasta kassamagneettia tehdä!

Markus:

Okei. Keksitään, keksitään. Oota vähän, oota nyt... ootas... Mitä sinä sanoit? Matti on mikä?

Aleksi:

Mitä? Ai. Näkökulmahenkilö? Mäkihyppääjä?

Markus:

Joo. Mutta nyt? 2005...

Aleksi:

Ex- mäkihyppääjä. Mediapersoona? Rikollinen? Juoppo? Hullu? Tyhmä?

Markus:

Joo...

Aleksi:

Heikko. Häviäjä. Luuseri.

Markus:

Matti on tippunut...

Aleksi:

Tippunut?

Markus:

Se on tippunut. Enkeli. Kristushahmo! Se Yön biisi.

Aleksi:

Mikä?

Markus:

Se, se, se...Likainen legenda!

Aleksi:

Likainen legenda?

Markus:

Just. Siinä on sulle tulokulma.

Aleksi:

Tulokulma Mattiin?

Markus:

No miten vaikeaa on olla sankari ja täyttää ihmisten mielikuvat itsestään. Omat saappaansa. Elämän alastulomonttuun pudonnut mäkikotka. Miksi se putosi? Onko tämä nyt niin vaikeeta? No... Haavoittunut enkeli. Matti on enkeli, jonka lehdistö nosti ja pudotti, mutta kansan syvät rivit kantaa lopulta Matin pois lööppien ulottuvilta. Tämä on hyvä. Tämä on hyvä! Laitat sen Simbergin taulun vielä jonnekin taustalle, sisustukseen, niin kriitikot tykkää.

Aleksi:

Haavoittunut enkeli.

Marko:

Pudonnut kotka.

Aleksi:

Murtuneet siivet.

Marko:

Suomalaisen miehen sijaiskärsijä!

Aleksi:

Se voisi toimia. Eiku juu, tämä toimii. Se biisi, joo. Koko juttu voisi perustua sille biisille. Jos ottaisi siitä vaikka jonkun säkeen ja inspiroituis siitä sitten jotenkin.

Marko:

Tai jos siitä ottaisi vaikka jonkun kokonaisen lauseen ja rakentais koko elokuvan rakenteen sille. Joo! Että niinkun... elokuvan koko rakenne... jakais sen vaikka pieniin episodeihin ja nimeäisi ne sen lauseen sanojen mukaan... että niiku episodielokuva...

Episodielokuva!

Aleksi:

Episodielokuva!

Marko:

Yön kokoelma! Äkkiä!

Aleksi:

Ja se Simbergin taulu!

Käsikirjoittaja ja Ohjaaja lähtevät juosten.

Markus:

Kylläpä ne pojat keksii hienoja juttuja.

5. Oikeudenkäynti

Ex- mäkihyppäjän Vaimo tulee studiolle Asianajajansa kanssa.

Mervi:

Tässä on Matin ja minun asianajaja.

Tuottaja katsoo Asianajajaa.

Markus:

Tunnetaaks me jostain?

Oikeussali.

Tuomari:

Lukekaa syytteet.

Asianajaja:

Vaadimme syytetyn päättä vadille.

Syytetty valmistelee parhaillaan elokuvaa, joka pohjautuu Päämieheni elämään. Elokuvahanke on jo niin pitkällä, että kuvaukset ovat aloitettu, mutta missään vaiheessa Päämieheltäni ei kuitenkaan ole pyydetty siunausta hankkeelle. Edes hänen mielipidettään ei ole kysytty asian suhteen. Jo tässä olisi kylliksi, mutta ei. Saimme käsiimme valmisteilla olevan elokuvan käsikirjoituksen. Käsikirjoitus esittelee Päämieheni elämää hyvin ikävässä valossa. Se ei niinkään keskity Päämieheni urheilu-

uraan, mistä hän on noussut alun perin julkisuuteen, vaan keskittyy ruotimaan hänen viime vuosien yksityiselämäänsä. Eikä siinä vielä kaikki; käsikirjoitus ei nojaa faktoille, vaan perustuu lähinnä huhuihin ja juoruihin, joita iltapäivälehdet ovat julkaisseet jo vuosia saastuttaen näin Päämieheni maineen ja kunnian!

Joten väitämme syytetyn syyllistyneen likaisessa elokuvahankkeessaan ilkeitten valheitten levittelyyn, kunnianloukkaukseen ja varsin vittumaiseen käytökseen! Ja ennen kaikkea hän on syyllistynyt yksityiselämän luvattomaan käyttöönottoon!

Tuottaja alkaa nauraa. Tuomariakin naurattaa, mutta hän yrittää peitellä sitä.

Markus:

Työkkäristäkö sä olet tuon asianajajan retkun löytäny?

Tuomari:

Puolustus?

Markus:

Voisiko kunnianarvoisa Tuomari lukea tämän seurakunnan läsnä ollessa ääneen rikoslain 24 luvun yhdeksännen pykälän?

Tuomari:

9 § (9.6.2000/531) Kunnianloukkaus:

Joka

- 1.** esittää toisesta valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, taikka
 - 2.** muuten kuin **1.** kohdassa tarkoitetulla tavalla halventaa toista,
- on tuomittava kunnianloukkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Edellä 1. momentin 2. kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa ja joka ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Markus

Kiitos. Sopsisiko kunnianarvoisalle Tuomarille, että lukisin teille otteen Solar Filmsin Matti- elokuvan lehdistötiedotteesta. Kiitos.

Kuvitteellinen elokuva todellisesta ihmisestä.

Ex-mäkihyppääjän elämästä kertovan *fiktiivisen* elokuvan valtakunnallinen Suomen-ensi-ilta on perjantaina 13. tammikuuta 2006. Tuotantoyhtiö on suurista yleisömenestyselokuvistaan tunnettu Solar Films. Elokuva kulkee työnimellä Matti. Kuvitteellinen elokuva pohjautuu enemmän tai vähemmän todellisiin tapahtumiin, jotka voi tunnistaa elokuvasta. Käsikirjoittaja on kuitenkin käyttänyt reippaasti mielikuvitusta ja sovittanut tosiasiat, legendat ja juorut jänteväksi draamaksi.

Että näin.

Ymmärrätekö te faktan ja fiktion eron. Käsi pystyyyn joka ymmärtää. Kiitos. Ja kuka teistä ymmärtää tarinan ja tiedon eron. Ketkä ymmärtävät mitä tarkoittavat sanat valheellinen tieto tai vihjaus. Tässä ei nyt vihjailla mitään. Me sanomme aivan suoraan, että tämä on fiktiivinen elokuva!

Mervi:

Rikoslain 24. luvun 9§:n kohta kaksi! Taikka muuten kuin kohdassa 1. tarkoitettulla tavalla halventaa toista! Kuvaatte Matin ensiksi täydellisenä idioottina, joka on arvaamaton ja holisti! Sitten sanotte, että elokuva on fiktiota, mutta perustuu tosi tapahtumiin! Mitä muuta se on, jos ei vihjailua! Vihjailua ja halventamista!

Markus:

...

Mitä tuohon nyt sanoisi? Eletty elämä tulee jossakin vaiheessa vastaan Mervi. Ja mitä minä teen? Maalaan kankaalle mielikuvia...

Matti:

Sinä?

Markus:

...mielikuvia mitä sinä ja rakas kaksinkertainen aviomiehesi seikapäivissä olette kansalle antaneet! Tämä oikeudenkäynti on perusteeton ja kaiken lisäksi naurettava. Ei sellaista käsitettä olekaan kuin yksityiselämän luvaton käyttöönotto! Teidät tässä pitäisi asettaa syytteeseen oikeuden halventamisesta ja minun ja kuvausryhmän ajan tuhlaamisesta! Mutta niin minä en tee. En. Minä olen vielä niinkin ystävällinen, että vaikka minun ei todellakaan tarvitsisi, niin minä suvaitsen perustella tätä asiaa moraaliseltsikin kannalta, sillä moraalihan teitä täällä tänään huolestuttaa, eikö totta?

Minä pelastan Matin. Minä pelastan sinut! Vähempää minä en tee. Minä pelastan Matin iltapäivälehtien sivuilta, jonne se jäi vangiksi jo vuosia sitten. Se on elokuva! Elokuva! Se on saatanataidetta! Tammikuun 13. päivä Matti ja sinä siinä sivussa astutte historian kirjoihin, ja erotutte, astutte kyläkauppiaitten, salarakkaitten ja talkshow-juontajien harmaasta joukosta. Erotutte! Matista tulee legenda! Kuinka monesta suomalaisesta on tehty elokuva? Irwin... Rautavaara... no, no... no Sibelius! Kuka ei haluais tähän porukkaan?... Ja elossa olevista se on varmasti ainoa! Kunniahan tämä on. Mannerheimkin kerää paskaa päälleen Kiasman vieressä ja oottaa millonka on sen vuoro. Minä teen Matista suuremman kuin Suurimmasta suomalaisesta! Minä teen teistä kuolemattomia!

Matti:

Mitä jos minä haluan kuolla.

Markus:

Minä en lupia tarvitse. En ainakaan sinulta, rakas Mervi .

Tuottaja ottaa esille Virallisen näköisen paperin.

Markus:

Ja tämäkin oli hätävarjelen liioittelua.

Ex- mäkihyppäjän Vaimo ottaa Virallisen näköisen paperin Tuottajan kädestä ja alkaa lukea sitä.

Mervi:

... Sinä paska... Matti on ollu...

Markus:

Kännissä. Jos oli, niin ei niin pahasti että sen olis huomannut, tai että se mihinkään vaikuttais.

Tuottaja ottaa Virallisen näköisen paperin Ex- mäkihyppäjän vaimon kädestä takaisin.

Markus:

Ja Matin vaimo elokuvassa on täysin fiktiivinen henkilö nimeltä Mirva.

Tuomari antaa päätöksensä

Tuomari:

Kyllä se vain nyt on niin, että tiedonvälityksessä ihmisten yksityisyyttä suojelee eri lakien säännöstö, joka estää ketään rikkomasta intimitettisuojaa ja tunkeutumasta väkisin ihmisten henkilökohtaiseen elämään, mutta kaunokirjallisuudessa kaikki on toisin. Tässä tapauksessa tämä elokuvakäsikirjoitus on kai tulkittava kaunokirjallisuudeksi, vaikka minä itse kutsuisin sitä tunkion kaiveluksi.

Kaunokirjallisuudelta kukaan ei ole suojassa, koska ihminen ei omista tekijänoikeuksia omaan elämäänsä.

Ja kun Herra Tuottajalla on vielä sopimus taskussaan, joka on tehty päähenkilön esikuvan kanssa, niin kyllä tämä juttu kyllä raukeaa tähän.

6. Likainen legenda

Studio. Matti- elokuvaa kuvataan. Kaksi avustajaa kantaa Maankuulua Näyttelijää, joka on puettu enkeliksi. Asetelma muistuttaa Hugo Simbergin maalausta. Tuottaja saapuu jossakin vaiheessa ja jää seuraamaan kohtauksen kuvausta kauempaa.

Aleksi:

Käy!

Jasper:

Luoja...

Luoja. Luoja on luonut jotakin. Tullakseen Luojaksi on luotava jotain ensiksi. Sinä loit itsesi. Luomalla meidät, luomalla minut sinä loit itsesi.. Luomalla minut minä loin sinut... Minä tein sinut? Minä loin Luojan... meneekö se niin?

Mutta miksi teit minusta pienen? Miksi minä tipuin? Miksi sinä et antanut minun voittaa aina? Miksi? Miksi minä en saanut olla täydellinen? Mikset tehnyt toista Jumalaa?

Ehkä sinun ehkä piti luoda jotain olematonta. Pientä ja mitätöntä. Ehkäpä olisit muuten joutunut hankaluuksiin. Pientä ja mitätöntä jotta pysyisit Jumalana... koska jos me oltaisi täydellisiä, niin et sinä mahtaisi meille enää mitään. Meitä olisi useampia meitä täydellisiä. Meitä olisi kaksi. Niin sen on pakko olla. Meidän tarkoitus on olla pieniä ja syntisiä. Se on tarkoitus.

Mutta... Mistä sitä sitten tietää mikä on oikein ja väärin? Jos elämän tarkoitus on se, että me ei olla täydellisiä, niin onko millään sitten mitään väliä? Jos Jumalaa ei ole, ei ole mitään väliä mitä minä teen täällä. Ja vaikka Jumala olisikin niin ei silloinkaan.

Mitä? Eikö ole mitään väliä mitä minä teen täällä? Eikö sillä ole mitään väliä onko Jumala kuollut vai ei?

Aleksi:

Poikki! Kiitos. Aivan mahtavaa! Kiitos Jasper! Siinä oli just sitä niinku se sisänen monologi mistä puhuttiin, niinku se ristiriitä mikä sitä ajaa...

Markus:

Aleksi. Kiva. Mukavaa. Mut tuota... Eiks tää loppukohtaus sun mielestä yhtään pomppaa tästä muusta leffasta?

Aleksi:

Mitä? Ei mun...

Mut kuitenkin. Hei... noi siivetkin ja kaikki. Ja eikö sitä vois tiivistää vähän. Vai? Meillähän on tässä vielä aikaa? Anna mä kokeilen yhtä juttuu.

Tuottaja alkaa ohjata. Menee Maankuulun Näyttelijän luo ja ottaa tältä enkelin siivet pois. Yrittää laskea niitä johonkin, mutta ei löydä paikkaa mihin siivet laskisi likaamatta niitä. Lopulta laittaa ne omaan selkäänsä.

Markus:

Kato kun ei leffaa voi lopettaa kysymykseen. Ei kun sun täytyy päättää mitä mieltä sä oot ja sitte sanoo se. Kato niin nää lopetetaan. Hei... oota vähän...
No sehän on Matti. Voisko Matti sanoa vaikka..?

”Putosin. Niin. Mutta harva uskaltaa kiivetä sinne mistä minä putosin.”

Marko:

Joo, joo! Tuon hyvä!

Aleksi:

Mä en oo nyt ihan varma.

Markus:

Tästä kuule tulee taidetta. Jasper, Jasper... Otetaan tiukka rintakuva. Ton numeron tarvii näykyä, se on pirun tärkeä. Noin. Ja Jasper! Nyt tuijotat suoraan kameraan ja et ajattele yhtään mitään. Sanot vaan sen putosinniinmuttaharvauskaltaakiivetäsinnemistäminäputosin. Onko selvä? Ja Marko. Valot? Ääni? Kamera? Käy! Ole hyvä!

Uusi loppukohtaus kuvataan.

Jasper:

Putosin. Niin, mutta harva uskaltaa kiivetä sinne mistä minä putosin.

Markus:

Poikki! Kiitos! Aivan loistavaa, Jasper! Hei kiitos kaikille! Tää oli tässä! Aivan upeeta! Nähdään viimestään karonkassa! Se on sitte avekkikutsu. Kiitos kaikille! Ja hei Jasper, sä joudut vielä sitten pitää tota taka tukkaa vähä aikaa...

Jasper:

Ai niin joo tää. Mut hei Markus! Mites se on jos menee puolimiljoona rikki niin otetaanko taas tatskat?

Markus:

Jos menee miljoona rikki niin otetaan Matit perseeseen!

Jasper:

Joo joo! Matit perseeseen!

Ohjaaja ja Tuottaja jäävät kahden.

Markus:

Alexsi. Kiitti taas kerran. Sä oot tehny ihan mahtavaa duunia. Pidä nyt kunnolla lomaa.
Mee vaikka Mallorcalle. Pari viikkoo etelässä kato.

Alexsi:

Me varmaan katotaan tuota loppua sitten editissä...

Markus:

Tietysti. Mä voin kato alottaa täällä jo leikkaamaan. Tuut sitten katto uusilla silmillä.

Alexsi:

Tossa vois olla järkee.

Markus:

Siinä on. Alexsi. Kiitos.

Alexsi:

Kiitti.

Miehet kättelevät..

Markus:

Alexsi. Matit perseeseen.

Alexsi:

Matit perseeseen.

7. Kuva jää

Studio. Tuottaja istuu lattialla. Hänen edessään on metrikaupalla kehitettyä filmiä, josta hän leikkelee pieniä palasia saksilla. Leikatut palaset hän laittaa lattialle uuteen järjestykseen. Yhden leikatun palasen hän heittää menemään.

Leikattuaan Tuottaja katsoo lopputulosta pitkään valoa vasten.

Markus:

Kun te kaikki meette, niin tää jää.

Viereisestä huoneesta alkaa kuulua puhetta. Tuottaja yrittää laittaa nopeasti kuvaa taskuunsa.

Markus:

Vittu näitä valetaskuja!

Tuottaja laittaa kuvan hattuunsa.

8. Sakset käsissä

Ohjaaja ja Käsikirjoittaja tulevat.

Marko:

Elvis elää! Se teki sen! Ajattele. Heti sen jälkeen kun Elvis kuoli alko levitä legenda siitä, että se vaan lavasti kuolemansa. Elvis elää! Se oli niin järjetön väite, että pikku hiljaa siitä kasvo slougani, semmonen... niinku paitafirmojen ehtymätön sampo. Nyt sitä on sitten hoettu jo 30 vuotta. Elvis elää! Joopa joo. Mutta sellasta päivää ei tule milloin lehdissä kirjoitettasi että: Tänä päivänä Elvis Presley olisi jo joka tapauksessa kuollut, sillä niillä elämän tavoilla hän olisi nyt 120-vuotias ja 140-kilonen narkki! Ei tule. Me ei tulla lukemaan Elviksen kuolinilmoitusta koskaan. Se mies vaan elää ja porskuttaa! Elvis teki sen. Teki Jeesukset. Näköjään pitää aina kuolla ensin, että voi elää ikuisesti. Elvis voitti kuoleman. Amen.

Ohjaaja huomaa lattialla istuvan Tuottajan. Ohjaaja katsoo uudelleen järjestettyjä filmin palasia.

Aleksi:

Mitä sinä teet? Sähän olet pilannut minun elokuvan!

Markus:

Jos minä olen jotain pilannu, niin mä olen pilannu mun elokuvan. Ja tässä nyt on kyse ihan vaan siitä, että minun versio siitä on parempi.

Aleksi:

Nyt sinä menet liian pitkälle. Sinä sorkit minun taiteellisia ratkaisuja! Sinä pilaat koko leffan! Koko tarinan kaari on pilalla!

Markus:

Mä olen kuule tehnyt näitä niin paljon, että luulen tietäväni miten elokuva kaari rakennetaan. Minä leikkaan tämän loppuun. Sinä olet osuutesi hoitanut, ja kiitos sinulle siitä, mutta nyt on kyse ihan vaan siitä, että näin elokuva on parempi.

Aleksi:

Ja vittu sinun kanssa! Nyt riitti! Minä menen lakkoon! Minä käännyttän kaikki näyttelijätkin sinua vastaan. Ne on sentäs oikeita taitelijoita, toisin kun sinä!

Ohjaaja kääntyy Käsikirjoittajan puoleen.

Marko:

Tuota joo... niin.

Aleksi:

Olisihan se pitänyt arvata! Selkärangaton p...

Ohjaaja poistuu, mutta kurkistaa kohta vielä verhoista.

Aleksi:

Ai niin. Paras unohtu. Joko luit Nyt- liitteen?

Markus:

Miten niin?

Aleksi:

Kerrankin sinäkin saat huomiota.

Ohjaaja heittää lehden lattialle ja poistuu. Tuottaja nappaa lehden ja alkaa selaamaan sitä. Löytää pian etsimänsä.

Markus:

Mitä? Mitä se makkaranperijä nyt taas oikein meinaa?

9. Näytelmän harjoitukset

Pimeä helsinkiläisen teatterin näyttämö. Näyttelijä astuu verhoista esiin valaisten itseään taskulampulla. Käsikirjoitus kädessään hän julistaa sieltä tekstiä. Hänellä on päässään musta stetson ja viittana selässään Yhdysvaltojen lippu. Kasvoja peittää Zorro/Karhukopla- tyylinen ”naamio”. Monologin aikana verhoista astuu varovaisesti esiin Tuottaja. Hän pysähtyy hämmentyneenä ja jää katsomaan Näyttelijää. Äkkiä Näyttelijä kääntää lampun Tuottajaa kohti ja jatkaa monologiaan, nyt puhuen sitä suoraan Tuottajalle. Taskulampun valo häikäisee Tuottajaa.

Näyttelijä:

Sitä jos mäessä voittaa muutamat mitalit, ja sitten tippuu monttuun, niin on ihan turha lähettää tänne vaimo huutamaan. Ite soittaa kännessä seiskaan, että tulkaapa tänne ja olkaapa taas kiinnostuneita, ja sitten mulle alkaa, että rahastat sen elämällä. Jos puhuttelee kaikkia Hymyn toimittajia nimellä, ja on niiden numerot kännykässä muistissa, niin ihan on turha tulla sanomaan, että elokuvaa et tee! Se ratsasti jo itellään muitten kanssa kun me Rennyn kanssa kulettiin vielä metrossa.

Jos mitalikahvit valuu rinnuksille, niin silloin mennään kouluun eikä ruveta levylaulajaksi. Jos joku on sitä kohtaan ollu moraaliton, niin ne managerit, jotka on saaneet sen uskomaan, että se osaa laulaa! Eikö kaikki missi ja urheilijat lue ittesä joksikin merkatinks jossakin välissä ja pyörittävät sitten alemman luokan paperia tuolla toimistoissa tai myyvät kännyköitä sen jälkeen kun nilkat pettää.

Ja vittu pornotähti! Joo. Minäkin rupeen... vittu lotaks, eiku mitä marttoja ne on.
Marko.

Toinen Näyttelijä tulee Tuottajan takaa ja kolkkaa tämän tajuttomaksi.

II Näytös

10. Herääminen

Helsinkiläisen teatterin näyttämö. Tuottaja herää. Hänet on köytetty tuoliin keskelle näyttämöä. Hänen suunsa on teipattu umpeen. Tilan ainoa valo on jalkalamppu. Se loistaa suoraan Tuottajan kasvoihin. Ex- mäkihyppääjän Vaimo seisoo varjossa vastapäätä Tuottajaa ja juo kahvia vaaleanpunaisesta porsliinikupista. Yksi Näyttelijä seisoo tuoliin köytetyn Tuottajana takana. Ex- mäkihyppääjän Vaimolla ja kaikilla Näyttelijöillä on päässään otsalamput, joita käyttävät pimeässä tilassa tarvittaessa.

Mervi:

Tämä on yksityisaluetta.

Näyttelijä poistaa teipin Tuottajan suun edestä ja poistuu verhoihin. Ex- mäkihyppääjän Vaimo sytyttää otsalamppunsa.

Markus:

Minä tämä on? Kuka... Mitä... apua! Apua!

Mervi:

Jos sinä saat tehdä mitä haluat, niin saan minäkin.

Markus:

Mervi?

Ex- mäkihyppääjän Vaimo on innoissaan.

Mervi:

Niin! Minä. Terve Markus.

Markus:

Tämä on rikos.

Mervi:

Niin on. Minä teen sinusta kuolemattoman.

Markus:

Tämä on eri asia. Mä en ole julkisuudenhenkilö. Ei mun elämä ketään kiinnosta.

Mervi:

Sen päättää yleisö.

Markus:

Mervi, lopeta tämä pelleily. Jooko? Mä en ole itseäni lööppeihin myyny. Mä en ole julkista omaisuutta.

Mervi:

Olenko minä julkista omaisuutta?

Markus:

...Olet?

Mervi:

Niin olet kohta sitten sinäkin.

Ex- mäkihyppäjän Vaimo lähtee hakemaan näyttämön perällä olevaa tv- kameran lauleskellen samalla Mikko Alatalon kappaletta Ihmisen ikävä toisen luo ("On silti hyvä ettet näe minua nyt..."). Kolme näyttelijää astuu esiin verhoista otsat loistaen. Ex-mäkihyppäjän Vaimo ja Näyttelijät alkavat lähestyä Tuottajaa kameran kanssa kuin pedot saalista.

Markus:

Hyvä on. Paljonko sinä haluat? Sano vaan summa. Sano summa.

Mervi:

Nyt minä en ymmärrä.

Markus:

Älä esitä tyhmää. Rahaa sä haluat, niin me halutaan kaikki. Se on ajan henki. Älä yhtään esitä. Kymmenentuhatta? Kaksikymmentä. Kaksikymmentä ja lopetat tämän pelleilyn. Eikö Hymy maksa enää? Eikö, etkö tienaakaan seitsemää päivää viikossa enää. Vitun paska! Ota! Perkele minua vakoilet. Eikö oma mielikuvitus riitä? Et pystynyt sepittämään ite. Keksimään valheita! Piti tulla nuuskimaan. Katotaan kumpi saa enemmän katsojia! Katotaan! Meneekö sulla miljoona rikki? Meneekö?

Mervi:

Mikä tässä on vielä epäselvää? Tiedonvälityksessä ihmisen yksityisyyttä säätelee eri lakien säännöstö. Kaunokirjallisuudessa kaikki on toisin, koska ihmisellä ei ole tekijänoikeutta omaan elämäänsä.

Nyt alkaa Markus- näytelmän kenraaliharjoitus!

Ex- mäkihyppääjän Vaimo ja Näyttelijät jättävät kameran, juoksevat verhoihin ja alkavat valmistautua harjoituksiin.

11. Kenraaliharjoitus

Näyttelijäseurue harjoittelee Ex- mäkihyppääjän Vaimon johdolla näytelmää, joka perustuu Tuottajan elämään. Näyttelijät lunttaavat välillä tekstiä plareistaan. Tuottaja itse seuraa harjoituksia tuoliin köytettynä.

Markus - Näyte Elämä

I Näytös

Petri:

Alussa suomalainen elokuva-ala oli autio ja tyhjä. Ja Herra sanoi:

Lassi:

”Tulkoon valo!”

Petri:

Ja suomalaisen elokuvan isä Erkki Karu tuli. Ja Herra näki, että Erkki Karu oli hyvä.

Herra ilmestyi Erkki Karulle ja sanoi:

Lassi:

”Sinun jälkeläisillesi minä annan tämän maan.”

”Sinusta on tuleva suomalaisen elokuvateollisuuden kantaisä. Älköön sinun nimesi enää olko Erkki Karu, vaan olkoon se T. J Särkkä, koska minä teen sinusta kotimaisen elokuvan paljouden isän.

Katso taivaalle ja laske tähdet, jos kykenet ne laskemaan. Yhtä suuri on oleva sinun jälkeesi kotimaisten elokuvien määrä.”

”Mutta sinun tulee tietää, että sinun jälkeläisesi joutuvat elämään muukalaisina maassa, joka ei ole heidän omansa. Heistä tulee orjia, ja heitä sorrettaan huonoilla elokuvilla 30 vuotta. Vasta sinun esikoisesi on tuleva johdattaman kansasi noiden kolmenkymmenen vuoden jälkeen takaisin maahan, jonka minä sinulle annoin. Luvattuun maahan.

Suomen Hollywoodiin!”

Pertti:

Ja niin T. J Särkkä pani toimeksi. Syntyi Suomi- Filmi Oy ja Suomen Filmiteollisuus Oy,

Syntyi Suomen Hollywood, Tuntematon sotilas, Tauno Palo, Ansa Ikonen ja suomalaisen elokuvan kulta-aika!

Ja elonkorjuun aikaan vuonna 1960 syntyi T.J Särkälle esikoinen, joka tulisi perimään isänsä valtakunnan! Syntyi Markus Se...

Tuottaja keskeyttää harjoitukset.

Markus:

Mä synnyin maaliskuussa.

Petri:

Voi vittu!

Mervi:

Hiljaa! Ei tämä vielä loppunu!

Markus:

Ja eikö tässä vaiheessa pitäis jo teksti osata ulkoa? Eikös tämä ollu kenraaliharjoitus?

Lassi:

Sano sille vittu että pitää päänsä kiinni.

Mervi:

Tämän tyyppisissä jutuissa taiteellinen... hinkkaaminen ja loppuun hiominen on aivan epäolennaista. Tärkeintä on sanottava ja ajoitus.

Markus:

Just tällaset jutut ei kiinnosta kun taiteilijaa itseään ja paria sen ryypykaveria. Miten sä luulet muuttavas maailmaa näytelmällä, jonka näkee vaan muutama kymmenen helsinkiläistä taiteilijaa? Ne on kuule varmaan ihan samaa mieltä sun kanssas jo valmiiksi. Tällasilla jutuilla ei oo mitään arvoa.

Mervi:

Ai niinkö? Ja senkö takia pitäis olla hiljaa? Että jos kukaan ei kuuntele, niin kannattaa olla hiljaa?

Markus:

Ei kun kaikki riippuu siitä miten sä asias sanot. Ja millä. Jos kukaan ei ole kuulemassa on ihan turha huutaa. Sillon pitää istua alas, ja miettiä miten ne alkais kuuntelemaan.

Mervi:

Ja sinäkö tiedät miten ne saa kuuntelemaan?

Markus:

Näköjään.

Mervi:

No jos sinua ihmiset kuuntelee, niin miksi sinä et sano mitään? Sinun elokuvia kansa tulee kattomaan, mutta ne on... sinun jutut on... pelkkää, pelkkää kaupallista sontaa!

Markus:

Kuuleppa nyt. Levottomat kolmonen oli teidän kriteerien mukaan kaupallisin elokuva mitä Solar Films on ikinä tehnyt. Siinä oli paljasta pintaa, seksiriippuvuutta, Radio Novan hitit soi taustalla. Oli vittu Jasper Pääkkönen ja muita teini-idoleita näyttellessä. Valtava mainoskampanja ja ulkomailla hyvin menestynyt tv- formaatti,

millä valittiin näyttelijöitä! ... Ja sitä ei tullu kattomaan kukaan. Täysi floppi. Hyvä, että sain omani takasin.

Paha maa. Se oli kriitikoittenkin mielestä hyvä ja ennen kaikkea kaikkea muuta kuin Levottomat kolmonen, ja salit oli koko ajan täynnä. Kansa rakastaa ja palkintoja sataa!

Että ihan turha on mulle tollasta paskaa tulla väittämään. Ja jos oikeesti kattoo vähänkin taaksepäin suomalaista elokuvahistoriaa niin tajuaa, että ilman minua ja Pölösen Markkua tässä maassa ei tehtäs enää yhtään leffaa. Ilman meitä kahta suomalainen elokuva olis haudattu Speden mukana. Piste.

Mervi:

No entäs Aki?

Markus:

No se on tehny samaa elokuvaa jo kohta kaksikymmentä vuotta. Sitä ei lasketa.

Ja oikeesti! Helsingissä, käytännössä napapiirillä, on neljätuhatta asunnotonta, tuloerot kasvaa Suomessakin vuosi vuodelta, YK on poltetu suohon täydellisen imbesillin toimesta, joka nyt sattuu johtamaan maailman suurinta armeijaa ja Golf- virtakin on pysähtymässä! Ja sä luulet olevasi maailman suurin hyvän tekijä, kun nyhräät näytelmää siitä, että miten väärin on tehdä elokuvaa sun miehestäs ilman sun suostumusta! Mieti nyt mikä täällä on oikeesti tärkeitä.

Mervi:

Ai urbaanien uusrikkaitten onnistujien seksiriippuvuuden filmatisointiko on sitten Nobelin arvoista elokuvakulttuuria?

Markus:

Ajattele! Just sellasten ihmisten takia maailma on siinä jamassa missä se nyt on! Kyllä Levottomat ykkösessä Aki oli kuule aika hyvin kiinni tämän ajan syy-seuraussuhteessa.

Mervi:

Tuohon sinä et usko itekkään. Helsingin seurapiirien kuumin kerma kameran edessä perse paljaana. Sitä on syväanalyysi maailman tilasta!

Markus:

Lopputulokset nyt ei ehkä maata järjestyttäne, mutta siinä oltiin kuitenkin hajulla asioista.

Ex- mäkihyppääjän Vaimoa naurattaa.

Mervi:

Nyt minä teippaan sinun suun. Pane huulet suppuun niin ei satu niin paljon.

Tuottajan suu teipataan kiinni. Näyttelijät jatkavat harjoituksia.

Markus – Näyte Elämä**II Näytös**

Nino Rotan säveltämä "Main title" Kummisetä- elokuvista alkaa soida. Stetsonpäinen "naamionäyttelijä" saapuu jälleen näyttämölle. Hänellä on kädessään näytelmän käsikirjoitus ja pistooli.

Petri:

Minä kaadan pöydät rahanvaihtajien tieltä. Minä johdatan teidät luvattuun maahan.
Minä olen kylmäverisesti teidän.

Osoittaa aseella Tuottajaan.

Loppuu se kulttuuri piperrys. Nyrkkipajoista teollisuuteen! Niin kuin ennen, ammatti-ihmiset tekee laatu elokuvia liukuhihnalta. Totta kai minä haluan, että meistä kirjoitetaan.

Jäätävä polte. Gladiaattorit. Vintiöt. Esa ja Vesa – Auringonlaskun ratsastajat. Kummeli Kultakuume. Tähtitehdas. Häjyt. Mustan kissan kuja. Levottomat. Lomalla. Minä ja Morrison, Pahat pojat, Haluatko filmitähdeksi? Irtiottoja. Levottomat 3. Miljonääri- Jussi 2004. Populäärimusiikkia Vittulajänkältä. Paha maa. Kaunotar vai nörtti?

Näyttämölle heitetään sininen hiihtoasu. Musiikki vaihtuu. Jälleen Kummisetä-elokuvien ääniraitaa. Tällä kertaa ”I have but one heart”. Näyttelijä laskee käsikirjoituksen ja pistoolin lattialle ja alkaa tanssia valssia sinisen hiihtoasun kanssa. Muut näyttelijät puhuvat verhoista.

Lassi:

13. Tammikuuta vuonna 2006 tuli ensi-iltaan ex- mäkihyppääjä Matti Nykäsen elämään perustuva elokuva Matti. Siitä tuli Solar Filmsin kaikkien aikojen menestynein elokuva. Se aiheutti valtavan ryntäyksen lippuluukuille. Tammikuun loppuun mennessä Mattin oli elokuvissa nähnyt jo 2 800 001 ihmistä.

Pertti:

Suurmenestys on aina suurmenestys. Matti- hahmolle kehitettiin ennätysajassa hauska aisapari, ja jo puoli vuotta ensimmäisen elokuvan ensi-illan jälkeen saapui teattereihin jatko-osa ”Matti ja Teppo”

Lassi:

Jatko-osan menestystä taas seurasivat elokuvat:

Matti ja Teppo kesälaitumilla,
Matti ja Teppo lumimiehen jäljillä,
Matti ja Teppo puistotäteinä,

Matti ja Teppo pahassa pulassa,
 Matti ja Teppo salapoliiseina,
 Matti ja Teppo ketjukolarissa,
 Matti ja Teppo sammakkomiehinä,
 Matti ja Teppo Suezilla,
 Matti ja Teppo miljonääreinä,
 Matti ja Teppo mestarimaalareina

ja

Matti ja Teppo neekereinä.

Lassi:

Kansalle nämä elokuvat olivat vain kepeää viihdettä, mutta niillä oli myös osansa suuremmassa kokonaisuudessa. Näitten rehellisen viihteellisten elokuvien tuotoilla Markus Selin valmisti kaikessa hiljaisuudessa todellista suurproduktiotaan, jonka oli tarkoitus mullistaa koko suomalaisen elokuva-alan historia. Ja niin vuonna 2025 ensi-iltansa tuli Renny Harlinin ohjaama suurelokuva

Pertti:

”Tunnettu Sotilas”

Lassi:

Elokuva Suomemme Marsalkasta. Mannerheimistä.

Pertti:

Mutta elokuva oli täysi floppi. Sen näki vuoden loppuun mennessä vain 10 keravalaisista nuorta miestä. Heidän tunnelmiaan tuoreeltaan elokuvan katsomisen jälkeen:

Lassi:

Täyttä paskaa!

Pertti:

Huudettuaan he hakeutuivat kukin kotiinsa pelaamaan Play Station yhdeksän uusinta villitystä ”SuperAudioSlaveKillKillKill” kolmosta.

Lassi:

Ja niin laski Solar Filmsin aurinko.

Pertti:

Aamen.

Markus:

Nyt loppu!

Tuottaja saa riuhdottua itsensä köysistä ja ryntää repimään käsikirjoitusta.

Markus:

Mervi! Kato!

Mervi:

Markus! Irti siitä! Se on minun omaisuutta! Sinulla ei ole mitään oikeutta repiä niitä!

Markus:

Perkele! Nyt vittu kuolet!

Tuottaja ottaa lattialta pistoolin, tähtää Ex- mäkihyppäjän Vaimoon. Näyttelijät ryntäävät näyttämölle. Tuottaja painaa liipaisimesta. Laukauksen sijaan kuuluu napsaus ja pistoolin piipusta putkahtaa ulos pikkuhousut.

Petri:

Pikkuhousut!

Näyttelijät alkavat pyöriä hämmästyneen Tuottajan ympärillä ja huutavat.

Näyttelijät:

Itke, itke, itke, itke!

Markus:

No vittu tehkää! Tehkää vaan sitä homoteatteria! Perkele! Tehkää! Minua ei kiinnosta enää! Vittu tee mitä haluat! Paskaa siitä kuitenkin tulee! Eikä siitä mitään tule. Et sinä onneton paska saa sitä ikinä valmiiksi ensi-iltaan! Joka ikinen sana on valetta!

Mervi:

Totta, kaikki on valetta.

Markus:

Mitä?

Mervi:

Etkö sinä vielääkään tajua? Kyllä me saatiin se näytelmä valmiiksi. Ja sinä elokuvasi.

Muut Näyttelijät poistavat pimennysverhot paljastaen kadulle antavat ikkunat ja alkavat siivota näyttämöä.

Markus:

Mitä pelleilyä tämä nyt on?

Mervi:

Markus, tänään on 13. tammikuuta. Pitkäperjantai. Meidän molempien ensi-ilta päivä!

Tuottaja kääntää katseensa yleisöön. Muut Näyttelijät poistuvat kukin vuorollaan lavasteisiin. Ex- mäkihyppääjän Vaimo Esittäjä ja Tuottaja jäävät näyttämölle kahdestaan.

Mervi:

Mutta älä huoli. Ei tämä ollut Markus sinun elämä. Ja kyllä sinä saat osuutesi lipputuloista.

Ex- mäkihyppääjän Vaimon Esittäjä poistuu. Näyttämön takatilan verhot on vedetty syrjään. Takatilaan on koristeltu joulukuusi. Tuottaja aukaisee näyttämötilan ulkooven ja astuu ulos kadulle. Hän katselee hetken aikaa ympärilleen. Tuottaja huomaa ikkunan läpi "Markus - Elo Kuva" näytelmän julisteen. Hän ryntää takaisin sisälle ja repii sen.

12. Markuksen synkkä yksinpuhelu

Tuottaja on yksin näyttämöllä.

Markus:

Mikään minua ei vituta niin kuin tekopyhyys.

Tämä näytelmä on hyökkäys yhtä yksityishenkilöä kohtaan! Hyökkäys! Taide on humaania, ja taitelija, se on aina ihmisen puolella, ja vitut. Kaikki mitä mä olen muka puhunut täällä tänään, niin mitkään näistä ei ole oikeesti mun mielipiteitä.

Elokuva Matista. Se oli alun perin Jasperin ja Aleksin idea. Ne sitä on hautoneet jo vuosia. Ne mun pään käänti, vaikka olin ensin vastaan. Ja sitten mulle tullaan vittuilemaan vaikka mä olen pelkkä tuottaja!

Ja en mä ymmärrä koko kohua. Ei kenelläkään ollut mitään sanottavaa, kun Michael Moore teki dokumentin George W Bushista. Elokuva elävästä ihmisestä. Ei se mikään dokumentti ollut. Pelkkää propagandaa ja mustamaalausta, eikä Moore sitä itsekään peitellyt. Se sano sen ihan suoraan. Me tehtiin tarina urheilusankarista. Kunnioittaen. Ja nyt minä olen suurin syntinen.

Tekö sen rajan vedätte kuka saa sanoa ja mitä? Kenelle kuuluu sananvapaus ja kenelle ei?

Ja eikö teitä yhtään mietitytä se, että tässä maassa yrityksillä on parempi yksityisyydensuoja kuin ihmisillä! Kuka tahansa voi marssia tällaseen kivaan pikku teatteriin ja tehdä näytelmän ihan kenestä vaan. Mutta yrittäkääpä tehdä sama Nokiasta, niin se produktio pysähtyy ku seinään.

Musiikkia!

Johnny Cashin versio Depeche Mode kappaleesta "Personal Jesus". Tuottaja riisuu omat vaatteensa, pukee päälleen sinisen hiihtoasun ja poistuu ulko-ovesta.

Liite 2: *Matti*-elokuvan ja *Markus-Elo Kuvan* julisteet.

Esittävän taiteen koulutusohjelma esittää Niko Taskinen näytelmän

MARKUS

ELÄMÄ ON IHMISEN PARASTA OMAISUUTTA.

Liite 3: *Markuksen adventtikalenteri* Vaihtolavan ikkunassa Fleminginkadulla.

Liite 4: Radion kulttuuriuutisten jutun ”Markus–näytelmä haastaa Matti-elokuvan” lyhennelmä
YLE: n WWW-sivuilta.

Markus-näytelmä haastaa Matti-elokuvan

13.01.2006, klo 16.09

Perjantaina 13. tammikuuta saa ensi-iltansa paitsi Markus Selinin tuottama elokuva *Matti* myös näytelmä, joka kertoo Selinistä itsestään. Tekijöiden mukaan *Markus*-näytelmä tarkastelee faktan ja fiktion kohtaamista taiteessa.

Markus on tragikoominen näytelmä elokuvatuottajasta, joka päättää tehdä elokuvan Matti Nykäsestä. Teoksen on käsikirjoittanut ja ohjannut Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian opiskelija Niko Taskinen.

Tekijöiden mukaan näytelmä tarkastelee faktan ja fiktion kohtaamista taiteessa. Keskiössä on se lainopillinen fakta, että yksityisen ihmisen elämään perustuvaa käsikirjoitusta suojaa tekijänoikeuslaki, mutta yksityisen ihmisen elämää ei suojaa fiktiiviseltä käsikirjoitukselta mikään pykälä.

Viime vuosina on tehty lukuisia fiktiivisiä elokuvia, näytelmiä ja romaaneja jotka ovat perustuneet historiallisten henkilöiden elämäntarinoihin. Elokuviksi ovat taipuneet muun muassa Tapio Rautavaaran, Reino Helismaan, Irwin Goodmanin, Jean Sibeliuksen ja Rauli Somerjoen elämät.

(Radion kulttuuriuutiset)

<<http://www.yleradio1.fi/kulttuuri/kulttuuriuutiset/id4144.shtml>>

Liite 5: *Markus – Elo Kuvan* rivi-ilmoitus Helsingin Sanomissa 13.1 2006.

ny numeroo. Sinikka
n perustuvan komedian
aarela. Rooleissa Mira
sko Tamminen ja Simo
ski-Uudenmaan teatteri
n Teatteritalo su klo 15.

stand upia esittää André
venska Teatern, suuri
19. Liput 10–22 e.

panilainen nō-näytelmä
verisistä taisteluista ja
osta. KokoTeatteri pe-la,
liput 10 ja 13 e.

ntry. Max Bremer käsi-
een sijoittuvan musiik-
Kantaria soittaa Eternal
eri Venus esittää, Univer-
klo 19. Liput 9 ja 14 e.

komedian luolamiehenä
erg. Svenska Teatern,
to klo 19. Liput 14 ja

d. Komediasa
arl-Kristian
po Sar-
nefelt
g. Oh-
anie-
n la,
liput

ikaali-
n. Vuok-
fikko Lep-
unginteatteri,
la, to klo 19. Liput

kia. Rooleissa Minna
jaana Majjala, Antti
ha Varis. Ohjaus Micha-
illisteatteri, Omapohja
). Liput 10 ja 20 e.

nsoittaja. Q-teatterin
nō ti, ke (ennakot, lm),
klo 19. Liput 12 ja 20
U OHESSA.

ella. Seela Sellan ja
aisen pienoisnäytelmä

ESITYSPAIKAT

ALBERGA. Leipurinkuja 2, Espoo, p. (09) 512 1219. **ALEKSANTERIN TEATTERI.** Bu-
levardi 23–27, p. (09) 676 980. **BASE.**
Kauppakeskus Sello, Espoo. **CAFÉ ENGEL.**
Aleksanterinkatu 26, p. (09) 652 776. **DIANA-NÄYTTÄMÖ.** Erottajankatu 7, p. (09) 643 077. **ELANNON NÄYTTÄMÖ.** Kaikukatu
2 C, p. 040 722 4664. **G18.** Yrjönkatu
18, p. (09) 4281 2500. **GRAND CASINO.**
Mikonkatu 19, p. (09) 680 800. **KAKSI**
KANAA. Kanavakatu 3, p. (09) 669 260. **KANNELTALO.** Klaneettitie 5. **KANSALLISTEAT-**
TERI. Läntinen Teatterikuja 1, p. (09) 1733
1331. **KAUPUNGINTEATTERI.** Eläintarhantie
5, p. (09) 394 022. **KAUPUNGINTEATTERIN**

la, ti klo 19. Liput 14, 19 ja 26 e.

Kvartetti. Kaupunginteatteri, pieni näyt-
tämö to klo 19 (lm). Liput 29 e.

● **Markus – Elo kuva.** Fiktiivinen tragi-
komedia elokuvatuottajasta, joka
päättää tehdä elokuvan
Matti Nykäsestä. Helsingin
ammattikorkeakoulu Stadian
esittävän taiteen koulutus-
ohjelma esittää, Vaihrolava
pe klo 16 (ensi-ilta), su, ti–ke
19. Liput 3,50 ja 5 e.

Mustat silmät. Esitys perus-
tuu m. Gorkin tarinoihin. Georgi
Tovstonogovin BDT: esittää,
Venäjän tiede- ja kulttuurikeskus,
Arbat-sali ke klo 19. Liput 15 e.

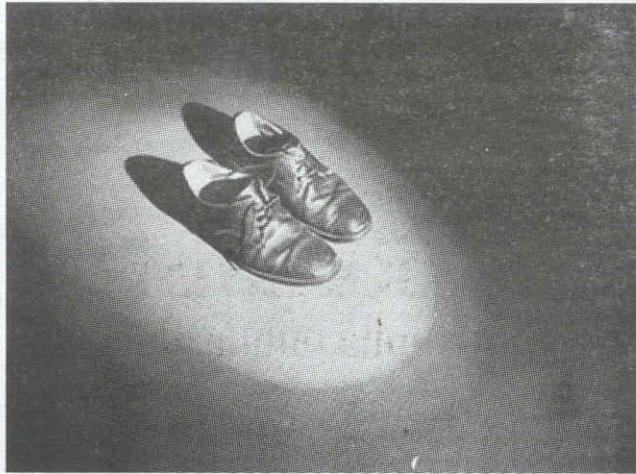
Naisten juomaa. Koskettavia ja hausko-
ja tarinoita naisten suhteesta alkoholiin
kertovat Pirkko Hämäläinen, Sanna-
Kaisa Palo ja Leena Uotila. Teatteri
Jurkka pe-la klo 19, la 15. Liput 14,
20 ja 22 e.

Pajatso. Keravan Teatteritalo pe klo 19,
la 15. Liput 10 ja 12 e.

Papin perhe. Minna Canthin klassikossa
mm. Päivi Akonpelto, Veikko Honkanen
ja Harri Nousiainen. Kansallisteatteri,
pieni näyttämö la klo 14, ti, to 19. Liput
14, 19 ja 26 e.

Nykäsen Matti
nyt myös
teatterissa!

Markus - Elokuva

■ Fiktiivinen tragikomedialokuvatuottajasta, joka päättää filmata mäkihyppy-legenda Matti Nykäsen elämäntarinan. Näytelmä saa ensi-iltansa samana päivänä kuin Nykäsestä kertova elokuva, eli perjantaina 13. tammikuuta 2006. Kuvitteellinen näytelmä pohjautuu enemmän tai vähemmän todellisiin tapahtumiin, jotka voi tunnistaa näytelmästä. Käsikirjoittaja on käyttänyt kuitenkin reip-

paasti mielikuvitusta, ja sovittanut tosiasiat, legendat ja juorut jänteväksi draamaksi.

Ensi-ilta perjantai 13.1 2006 klo 16.00

Muut esitykset: su 15.1 klo 19, ti 17.1 klo 19, la 21.1 klo 14 JA 19, su 22.1 klo 14 JA 19, ma 23.1 klo 19.00

Esityspaikka: Vaihtolava, Fleminginkatu 21 (entinen Koetila)

PÄÄKIRJOITUS

sanna.wirtavuori@kuvalehdet.fi

Kirjoitettua elämää

> Olin katsomassa helsinkiläisen opiskelijateatterin esitystä *Elo Kuva*. Kyseessä oli ”fiktiivinen tarina elokuvamoguli **Markus Selinin** elämästä”, eräänlainen vastaveto *Matiti*-elokuvalle. Näytelmä suhtautui esikuvaansa lähes kunnioittavasti, vaikka repikin aiheesta runsaasti huumoria. Vakavana puolena esiin nousi kysymys siitä, onko ihmisellä tekijänoikeus omaan elämäänsä.

Periaatteessa kuka tahansa voi kirjoittaa tutustaan, politiikosta tai julkisesta tarinan, jossa voi olla sopivasti totta ja sopivaan suuntaan keksittyä – jos ei mennä herjauksen puolelle.

Uusin elokuva, josta voi etsiä yhteyksiä tosielämään on viikon päästä ensi-iltaan tuleva komedia *Saippuaprinssi*. Siinä kerrotaan kauniin käsikirjoittajan ja komean sarjanäyttelijän rakkaustarina ja valotetaan tv-sarjan tekijätiimin työoloja. Siinä käsikirjoittajat järjestävät itsensäoloisille päähenkilöille toivomiaan kohtauksia, ja tulevat samalla vaikuttaneeksi omaan elämäänsäkin. Elokuvan teossa on mukana henkilöitä, jotka ovat olleet tekemässä ainakin *Salatut elämät* -sarjaa.

Kukaan ei omista täydellistä tekijänoikeutta edes omaan elämäntarinaansa, mutta tuottaja **Aleksi Bardy** kirjoittaa osuvasti esitellessään *Saippuaprinssi*-elokuva: ”Ihmiset käsikirjoittavat omaa elämäänsä, jotkut tietoisemmin blogeissaan tai päiväkirjoissaan, toiset alitajuisemmin vaikka selostaessaan aikeitaan kavereilleen.” ■

Lauantai 21.1.2006

IHMISIÄ JA ILMIÖITÄ

Niko Taskinen ohjasi näytelmän ja pohdiskeli sananvapautta ja ihmiselämän tekijänoikeuksia

Markuksen puolesta tai sitten ei

Janne Niiranen

Kuopiolaislähtöinen Niko Taskinen, 26, ohjaa parhaillaan Helsingissä Helsingin Vaihtolava ry:n teatterissa Markus – Elo Kuva -ajankohdaisnäytelmää. Taskinen opiskelee Helsingin ammattikorkeakoulu Stadiassa esittävän taiteen koulutusohjelmassa teatteri-ilmaisun ohjaajaksi.

Mistä Markus – Elo Kuva -näytelmässä on kyse?

– Markus-näytelmä on tragikomedia elokuvatuottajasta, joka päättää filmata mäkihyppylegenda Matti Nykäsen elämäntarinan. Se on kuvitteellinen näytelmä, joka perustuu enemmän tai vähemmän todellisiin tapahtumiin.

– Näytelmässä on mielikuvien perusteella kirjoitetut hahmot nimeltä Markus, Jasper, Aleksi, Marko ja Mervi. Näistä varsinkaan Mervillä ei ole mitään faktapohjaa. Hän on vastapuoli ja kyseenalaistaja. Hän haluaa suojata exmäkihyppääjän, oman miehensä yksityisyyttä.

Mistä ajatus näytelmän tekemiselle lähti?

– Noin vuosi sitten luin Markus Selinin haastattelun, jossa hän sanoi, että ”Matti elää omaa elämänsä, me teemme elokuvaa”. Se lausunto käynnisti minussa ajatusprosessin, josta syntyi näytelmä Markus.

Onko näytelmä kannanotto

Matti-elokuvaa vastaan?

– Tietyllä tapaa kyllä. Näytelmän keskiössä on lainopillinen fakta, jonka mukaan yksityisen ihmisen elämää suojaaa tekijänoikeus. Ihmisen elämää ei suojaa fiktiiviseltä käsikirjoitukselta mikään pykälä. Kunnianloukkaus koskee vain tiedonvälitystä. Näytelmän maailma liikkuu näiden aiheiden rajapinnalla.

– Tarkoitus ei ole pilkata tai puolustaa ketään. Markuksessa tutkitaan faktaa ja fiktiota taiteen keinoin. Tämä on vastakappale, negatiivikuva Matti-leffalle.

– Matti-elokuva herättää kysymyksiä muun muassa sananvapaudesta. Se on niin tärkeä asia, että sitä ei pidä rajoittaa, mutta myös niin suuri lahja, että on mietittävä tarkkaan, mihin sitä käyttää. Minusta tuntuu, että Matissa sananvapaus menee vähän hukkaan, kärsii jopa inflaation.

Onko kukaan Matti-elokuvan tekijöistä nähnyt Markus-näytelmää?

– Takuuvarmasti he ovat ainakin kuulleet tästä. Selinille on mennyt kutsu ensi-iltaan, mutta ymmärrettävästi hän ei tullut paikalle, koska samana iltana oli hänen oman elokuvan ensi-ilta.

kuvansakin ensi-ilta.

– Veikkaan, että heitä vaan ei oikeasti kiinnosta tulla katsomaan tätä. Mutta olisihan se hauska tietää, miten he kokisivat tämän, että olenko heidän puolella vai vastaan. Katsojat eivät ainakaan ole osanneet päättää, kumpaa mieltä olen.

Mitä muita projekteja sinulla on käynnissä?

– Työstän käsikirjoitusta, joka käsittelee muun muassa talouselämää ja sen ongelmia. Pidän yhteiskunnallisten ilmiöiden pohtimisesta teatterin keinoilla. Näytelmä on hyvä, kun niiden pääväitteen lopussa on kysymysmerkki eikä huutomerkki. Taiteilijan tehtävä on kyseenalaistaa, ei julistaa.

– Työn alla on myös sketsisarjan pilottijakso, joka yritetään myydä tuotantoyhtiölle tai tv-kanavalle. Sitä kautta saattaisi avautua mahdollisuus päästä toteuttamaan vanhaa lapsuuden haavetta, omaa sketsisarjaa. ■

Liite 9: *Matti*-elokuvan ja *Markus – Elo Kuvan* logot ja motot.

